پێگەی ژن لەکەناڵە ئاسمانیە کوردییەکاندا
توێژینەوەیەکی شیکارییە

م .ی بەنازحمەڕشید حسن م .ی تەلار أحمد
زانکۆی سلێمانی
کولێجی زانستی مرۆڤایەتی

پێشەکی

هەرچەندە لەکۆنەوە ژنان پێبەپێی پیاوان کاریان کردوەو جێدەستیان دیاربووە لە نێوکۆمەڵدا ، ژنانی کۆمەڵی کوردیش هیچیان کەمتر نەبوە لە پیاوان و ڕۆڵێکی گەورەیان بینیوە ، بەڵام چەندین فاکتەری وەك بەها و داب و نەریتە کۆمەلاّیەتییەکان وایانکردووە کە پێگەی ژن نایەکسان بێت لە نموونەی ئەو بەهایانەش ، زاڵبوونی پیاوە بەسەر ژنداو ملکەچبونی ژن وگوێڕایەڵبوونی بۆ پیاو و فەرزکردنی نێرینە بەسەر مێینەدا و زوو بەشودان و گەورەبەبچوك و، نەبونی مافی هەلبژاردنی هاوژین و ئەو بیروباوەڕانەی کەدەڵێت ژن جێگای هەر ماڵەوەیە،،کۆمەڵی کوردیش بەدەر نییە لە کۆمەڵەکانی تر کۆمەڵێکی پیاو سالارییەو بەچاوی گومانەوە سەیری توانای ژن وبەشداریکردنی کارای لە لایەنە کۆمەلاّیەتی و گشتییەکاندا دەکات ، بنەمای ئەم تێڕوانین و بیروباوەڕو بەهایانە بۆ هەریەکە لەژن و پیاو بەرهەمی پرۆسەی پێگەیاندنی کۆمەلاّیەتییە لە ناو خێزان و دامەزراوەکانی تری وەك(خوێندنگاو دەزگاکانی ڕاگەیاندن و هتد ...) بونی پێگەی ژن لە دەزگا ڕاگەیاندنەکاندا چ لە ڕووی کارکردن و چ لە ڕووی بونیان و هەل پێدانیان لە نێو بەرنامەکان و وەرگرتنی پلە کارگێڕییەکاندا بە شێوەیەکی کارا جێدەستیان دیاربێت دانپیانانە بە توانای ژن ، هەل پێدانیان لە بەرنامە گفتوگۆییەکانی بابەت و دۆسیە گەرمەکان زۆرگرنگن چونکە ژنانیش خاوەنی بیرو ڕاو بۆچونی خۆیانن نابێت فەرامۆشبکرێن و کەمترین هەلیان پێبدرێت ، بۆیە ئەم توێژینەوەیە هەوڵی داوە پێگەی ژن لە دەزگاکانی ڕاگەیاندن دەربخات و توێژەران دەیانەوێت بزانن ژن چەند پێگەی هەیە وەك ڕاگەیاندنکارو لە نێو بەرنامەکان و لە ناو دەزگا دا ، بەبەکارهێنانی میتۆدی شیکاری بۆ (٣) کەناڵ ووەرگرتنی (٣) بەرنامەی گفتوگۆیی ، وەك سامپڵ و کۆمەڵی توێژینەوە ، و دیاریکردنی چەند ئامانجێك و چەند گریمانەیەك ، هەروەها گەیشتن بەدەرەنجام و پێشنیارو ڕاسپاردەکان .

یەکەم : میتۆدنامە

کێشەی توێژینەوەو پرسیارەکانی:

بیرۆکەی توێژینەوە لە بەتاڵیەوە نایەت هەتا بە بەتاڵیش کۆتایی نەیەت، ئەو تایبەتمەندییە سەرەکییەی توێژینەوەی زانستی جیادەکاتەوە بونی کێشەی گرنگ ودیاریکراوە و پێویستی بە توێژەرێکە هەتا دیراسەی بکات و لایەنەکانی شیبکاتەوەو تا بتوانرێت چارەسەری بۆ بدۆزرێتەوە[1]، کێشەی ئەم توێژینەوەیەش خۆی لە پرسی جێندەردا دەبینێتەوە لە کەناڵە ئاسمانیە کوردییەکان وبەرنامە گفتوگۆییەکاندا ، لە ڕووی ژمارەی میوانی ژنان و پسپۆڕی و بابەتەکانی پەیوەستن بە ژیانی ژنان و کێشەکانیان لە نێو بەرنامەی دەسەڵاتی چوارەم لە کەناڵی کوردسات نیوز ، لەگەڵ ڕەنج لە کەناڵی روداوو ، مژار لە کەناڵی سپێدە ، کێشەکانیش چەندین پرسیار لەخۆ دەگرێت:

١-رێژەی بونی ژنانی پەیامنێر ، بێژەرو پێشکەشکار ، هەواڵساز ، پلەی کارگێڕی چەندە ؟

٢- میوانە پسپۆڕەکانی نێو بەرنامەی (دەسەڵاتی چوارەم لە کەناڵی کوردسات نیوز و لەگەڵ ڕەنج لە کەناڵی روداوو و، مژار لە کەناڵی سپێدە) بەپێی ڕەگەز چەندن و ڕەگەزی مێینە چەندە؟

٣- جۆری بابەتەکانی نێو بەرنامەی (دەسەڵاتی چوارەم لە کەناڵی کوردسات نیوز و لەگەڵ ڕەنج لە کەناڵی روداوو و، مژار لە کەناڵی سپێدە) بەپێی دوبارەبونەوە چەندن؟

٤-هەرسێ کەناڵ بەرنامەکانیان پێشکەشکارو ئامادەکارەکان چ ڕەگەزێکە؟

گرنگی توێژینەوە:

گرنگی ئەم توێژینەوەیە لەوەدایە گرنگی پرسی جێندەر لە بەرنامەی گفتوگۆ ئامێز لە کەناڵە ئاسمانیە کوردییەکاندا دەردەخات ، ئەم توێژینەوەیە گرنگە بۆ کەناڵەکەو بۆ خودی هەر سێ بەرنامەکەو ، هەروەها بۆ کۆمەڵگاکەمان تا لەنزیکەوە بزانین تاچەن گرنگی بە پرسی جێندەرو ژنان دراوە .

ئامانجی توێژینەوە:

هەمو توێژینەوەیەك تا بەهای زانستی هەبێت دەبێت ئامانجی هەبێت ، توێژینەوە هۆکارێکە وا لە توێژەر دەکات ئەو توێژینەوەیە بکات ، ئامانجی هەر توێژینەوەیەك ڕونکردنەوەی بۆچی توێژەر ئەو توێژینەوەیە دەکات ؟دەیەوێ بەچی بگات؟[2]، ئامانجی ئەم توێژینەوەیەش بریتی یە لە :

١-زانینی ڕێژەی بونی ژنانی پەیامنێر ، بێژەرو پێشکەشکار ، هەواڵساز ، پلەی کارگێڕی .

٢-زانینی میوانە پسپۆڕەکانی نێو بەرنامەی (دەسەڵاتی چوارەم لە کەناڵی کوردسات نیوز و لەگەڵ ڕەنج لە کەناڵی ڕوداوو ، مژار لە کەناڵی سپێدە) بەپێی ڕەگەز چەندن و ڕەگەزی مێینە .

٣-زانینی جۆری بابەتەکانی نێو بەرنامەی (دەسەڵاتی چوارەم لە کەناڵی کوردسات نیوز، لەگەڵ ڕەنج لە کەناڵی ڕوداوو ، مژار لە کەناڵی سپێدە) بەپێی دوبارەبونەوە .

٤- زانینی هەرسێ کەناڵ بەرنامەکانیان پێشکەشکارو ئامادەکردنەکانیان بە پێی ڕەگەز .

سنوری توێژینەوە:

[1] محمد منير حجاب ، أساسيات البحوث الاعلامية والاجتماعية ، دار الفجر لنشر والتوزيع ، ط٣ ، ٢٠٠٦ ،القاهرة،لا٣١٧

[2] محمد منير حجاب ، هةمان سةرضاوة، لا٣٩٧ .

١-بواری کات: توێژەر لەم توێژینەوەیەدا (٣) مانگی لە ئەلقەکانی بەرنامەی مژارو لەگەڵ رەنج و دەسەلاتی چوارەم وەرگرت

٢- بواری بابەتی : پێکدێت لە سەرجەم لەوبابەتانەی کە لەنێو ئەڵقەوەرگیراوەکانی بەرنامەکەدان .

٣-بواری شوێن : ئەم توێژینەوەیە کار لەسەر (٣) کەناڵ دەکات لە شاری هەولێرو سلێمانی

کۆمەڵگاو سامپڵی توێژینەوە:

بریتی یە لە (٣) کەناڵی وەك rudaw، kurdsatnews ، speda ، ،لەهەمان کاتیشدا شیکردنەوەی وەسف بۆ هەرسێ بەرنامەی (دەسەڵاتی چوارەم ، لەگەڵ ڕەنج ، مژار) وەك سامپڵی توێژینەوە بۆ بەرنامە گفتوگۆییەکان .

میتودی توێژینەوە :

توێژەران لەم توێژینەوەیەدا میتودی وەسفیە لە جۆری شیکاری بەکاردەهێنن بۆ گەیشتن بەئامانجی توێژینەوەکە بۆ کەناڵەکان و شیکاری ناوەڕۆکیش بۆ هەر سێ بەرنامە گفتوگۆکان، بە وەرگرتنی ٣ مانگ واتا وەرزێك لە ٢٠١٦/١/١ تا ٢٠١٦/٣/٣١ بۆ هەر سێ بەرنامەکە و بەکارهێنانی چەند یەکەیەکی وەك پسپۆری و ڕەگەز و بابەت کە توێژەران لە ڕوی مەنهەجەوە مامەڵەی لەگەڵ دەکەن [٣] .

ئامرازی بەکارهێنراوی توێژینەوە: لەم توێژینەوەیەدا توێژەران هەستان بە دروستکردنی فۆڕمی شیکاری بەسود وەرگرتن لە بەشی تیۆری بینینی ئەڵقەوەرگیراوەکنی بەرنامەکە وپەیوەندیکردن بە بەشی پەیوەندییەکانی هەرسێ کەناڵەوە بۆ دەستکەوتنی ئەوزانیاریانەی کە پێویستن بۆ توێژینەوەکە

ڕاستگۆیی

گرتنەبەری ڕێگای ڕواڵەتە ڕاستی ، یەکێکە لە هەنگاوە گرنگەکانی ئامادەکردنی ئامرازی توێژینەوە ی مەیدانی ، بەمانای پێوانەکردن کە توێژەر دەیەوێت پێوانەی بکات ، واتا تاچەند ئەو شێوازەی بەکاردێت بۆ پێوانەکردن ئەو زانیارییانە کۆدەکاتەوە کە توێژەر پێویستێتی [٤]، ڕاستگۆیی ئەم توێژینەوەیەش پێکدێت لە دروستکردنی فۆرمی شیکاری بۆ کۆکردنەوەی زانیاریەکانی توێژینەوە و نیشاندانی چەند مامۆستایەکی بەشی ڕاگەیاندن [٥] .

چەمکەکانی توێژینەوە:

ژن :ژن مرۆڤێکە لە ڕەگەزەکانی مرۆڤایەتی ، ڕەگەز دەربرینێکی گشتی یە و دوو مانا دەبەخشێت نێرو مێ ، نێر وەك مێ نیەو هەردوکیان یەکتری تەواو دەکەن وەك لە قورئانی پیرۆزدا و لە سورەتی ال عمران(٣٦)دا هاتوە " ولیس الذکر کالأنثی"، هەریەکەیان خاسیەت و تایبەتمەندی خۆی هەیە لە پێکهاتەی ئەندامەکانی جەستە وئەرکەکانیدا کە جیاوازە لەوی تر[٦].

---

[٣] محمد عبدالحمید / البحث العلمی فی الدراسات الاعلامیة ، علاکتب ،قاهرة ٢٠٠٠،لا ١٣٣ .

[٤] محمد منیر حجاب ، سەرچاوەی پێشو ، ص١٥٦.

أ -حبیب مالله ابراهیم، پ ،ی ،بەشی ڕاگەیاندن ، زانکۆی سەلاحەدین

ب- سەلام نصرالدین ماموستا ،بەشی ڕاگەیاندن ، زانکۆی سلێمانی

ج- بەهات حسیب ،ماموستا لە بەشی راگەیاندن ،زانکوی سەلاحەدین .

[٦] حسین عبدالحمید احمد ، علم اجتماع المراة ، مکتب الجامعی الحدیث ،القاهرة ، ١٩٩٨ ، لا٢

پرس (مسألە) : لە ڕووی زمانەوە بە واتای مسألە(پرس) یان قضیة یان مشکلە(کێشە) دێت کە بە ئینگلیزییەکەی frage دێت [٧]، بەواتای پرسیار یان مەسەلەیەك دەربخرێت دێت [٨]، بابەتی لێکۆڵینەوە وگفتوگۆ لەسەرکردنە [٩]،

کەناڵی ئاسمانی کوردی:مەبەست لەو کەناڵە ئاسمانیانەن لەشاری سلێمانی و هەولێرن و پەخشی ئاسمانین

بەرنامە:بەرنامە بریتی یە لە بیرۆکەیەك یان کۆمەڵێك بیرۆکە لە قاڵبێکی دیاریکراودا دادەڕێژرێت بە بەکارهێنانی وێنەو دەنگ بۆ هێنانەدی ئامانجێکی دیاریکراو[١٠].

بەرنامەی تەلەڤزیۆنی: بریتی یە لە بیرۆکەیەك لە ڕێی تەلەفزیۆنەوە چارەسەر دەکرێت وەکو ئامرازێك کە هەمو توانایەکی ئامرازەکانی ڕاگەیاندنی تێدایە ، پشت بە وێنەی بینراو دەبەستێت جا ئەگەر تۆمارکراو بێت یان ڕاستەوخۆ ، بەشێوەیەك کە قاڵبێکی ڕوون وەردەگرێت بەمەبەستی چارەسەرکردنی هەمو لایەنەکانی لەماوەیەکی دیاریکراودا ، بەردەوام لە گەشەکردندایە و لەئاستێکی دیاریکراودا ناوەستێتەوە [١١].

جێندەر : بەکارهێنانی چەمکی جێندەر دەگەڕێتەوە بۆ ڕێکخراوی کاری نێودەوڵەتی،ئەم چەمکە ئاماژەیە بۆ ئەو پەیوەندی و جیاکارییانەی نێوان ژنان و پیاوان کەدەگەڕێتەوە بۆ ئەو جیاوازیانەی کە لەنێوان کۆمەڵگاو کەلتوورەکاندا هەیە کەبەدرێژای کات ڕووبەڕووی گۆڕانکاری دەبنەوە"[١٢] ..

جیاکاری جێندەری :ئەم چەمکە واتا (جیاکاری دژی ژنان)و هەموو ئەو جیاکاری و چەوساندنەوەو کۆت و بەندکردن لەسەر بنەمای جێندەری دەگرێتەوەلەئاسەوارو مەبەستەکانی ئەم جیاکارییەش دانپێدانەنانە بەمافە مرۆییەکانی ژنان و سەربەستییە سەرەکییەکانێتی لە بوارەکانی ڕامیاری و ئابووری و کۆمەلأیەتی و کەلتووری وشارستانییەکان و لەهەر بوارێکی تردا ویان دانپێدانەنان بەو مافانەی کەژنان هەیانەو دیانەوێت مومارەسەی بکەن هەروەك لەحاڵەتی هاوسەرگیریدا [١٣] .**پێگەیاندنی جێندەری**:بەگوێرەی پێناسەی یونسیف پێگەیاندنی جێندەری هەر لەمنداڵییەوە دەستپێدەکات بریتییە لە ئالییەتی فێربوونی ڕۆڵە کەلتوورییەکان بەگوێرەی ڕەگەزکە کوڕە یان کچە هەرلەسەرەتاوە مامەڵەکردنی کوڕان و کچان لەلایەن تاکەکانی دەوروبەرییەوە لەڕووی پێشبینییەکانی کۆمەڵگا بۆکوڕان و کچان وهەڵبژاردنی یاری وئەو ئەرکانەی کەتایبەتن بە هەریەکە لەدووڕەگەزەکە بەشێوەی جیاوازەبێت ئەمانە ئالییەتی ئەو پێگەیاندنە دیاریدەکات [١٤] .

دووەم : لایەنی تیۆری

بەرنامەی تەلەڤزیۆنی: بەرنامە ئەم زاراوەیە (programme)أو (pro-gram)لە زمانی ئینگلیزیدا ، لەدووبەش پێکدێت ، PRO بەمانای "لەجیاتی" و" gram "بۆهەمان مەبەست" واتا لەجیاتی نوسین و وێنە ،

---

[٧] الدارسی اللغة الانطلیزیية ، قاموس اکسفؤرد الحدیث ،انلیزی –انکلیزی – عربی ، لا ٦٠٤

[٨] عبدالمنعم الحفنی ، المعجم الشامل ، لمصطلحات الفلسفة ، ط ٣ ، مصر ، مکتبة مدبولی الناشر ٢٠٠٠ ، لا ٧٨٩

[٩] مجمع اللغة العربية ،المعجم الفلسفی ، عالم الکتب ، بیروت ،١٩٧٩ ، لا ١٨١

[١٠] ڕێکەوتی ٢٠١٣/٧/١٠ www.saudimediaeducation.org

[١١] محمد منیر حجاب ،المعجم الاعلامی ، دار الفجر لنشر والتوزیع ، قاهرة ، ٢٠٠٤ ، لا ١٠٣

[١٢]).(الجندر سوسیولوجیا النوع الاجتماعی،٢٠١٥ www.ar-ar.facebook.com /sociologie Gende

[١٣] سرور طالبی،مفهوم المساواة الجندر،مرکز جیل البحث العلمی،مؤسسة علمية خاصة ومستقلة،٢٠١٤،علی موقعwww.Jilrc.com

[١٤])(برنادیت ضو واخرون،ماذا احتاج ان اعرف عن الجندر/النوع الاجتماعی؟،مؤسسةابعاد-مرکز المواردللمساواة بین الجنسین،٢٠١٢،ص١١.

یان پیاهەڵدانی شتێك[١٥]، هەروەهاprogram بە واتای بەرنامە(نەخشە)دێت، programmer یش مەبەست لەو کەسەیە کە بەرنامەکە ئامادە دەکات واتا بەرنامە ئامادەکەر[١٦]، بەرنامە "برنامج- نشره" program ئەوەیە کە بەهەرهۆیەکی بڵاوکردنەوە پەخش دەکرێت و باسی شتێك دەکات ، ئاماژەیە بۆ شێوەیەکی هونەری کاتێکی دیاریکراو بگرێتەوە ناوێکی جێگیری هەبێت ڕۆژانە یا هەفتانە یا نیومانگ و مانگانە بۆ خستنە بەرچاوی بابەتێکی هەربوارێك وهونەری پەخش بەکاربێنیت[١٧]،بەرنامەی تەلەفزیۆنی بیرۆکەیەك یان چەند بیرۆکەیەکە لەشێوە یان ڤاڵبێکی دیاریکراودا دادەڕێژرێت ، بۆ هێنانەدی ئامانجێکی داواکراو و گەیاندنی پەیامێکی دیاریکراو ، پێکدێت لە وشەو مۆسیقاو وێنەی زیندو وجێگیر ، دەنگ و وێنە دوو ڕەگەزی یەك تەواوکاری یەکن مرۆڤ بەکاری دێنێت بۆ پەیوەندیکردن و لەیەکگەیشتن و بەشداری لەگەڵ خەڵکانی تردا [١٨]، بریتی یە لە بیرۆکە یەك لە ڕێی تەلەفزیۆنەوە چارەسەر دەکرێت کە هەمو توانایەکی هۆیەکانی ڕاگەیاندنی تیایە، پشت بە وێنەی بینراو دەبەستێت لە شێوەی ڤاڵبێکدا ولە ماوەی کاتێکی دیاریکراودا هەمولایەنەکانی چارەسەر دەکات ،بەرنامەی تەلەفزیۆنی بەردەوام لە گەشەکردنایە و لە ئاستێکدا ناوەستێت ، بەپێی جیاوازی ناوەڕۆکەکەشی ڕاگەیاندن وفێرکردن وئاراستەکراوو گاڵتەئامێز وڕیکلام ئامانجەکانی دەپێکێت[١٩] لەکۆی ئەو پێناسانەی کران ،لێرەوە دەگەینە ئەوەی بڵێن بەرنامەی تەلەفزیۆنی ، خستنە ڕووی بیرۆکەیەکە یان بابەتێکە بە پشت بەستن بە پسپۆڕ و پێشکەشکار ودیکۆر و مۆسیقاو وێنە ، جا میوانی نێو ستۆدیۆ هەبێت یان نا وە بەشێوەی ڕاستەخۆبێت یان نا .

جۆرەکانی بەرنامە بە پێی ناوەڕۆك

ناوەڕۆکی بەرنامە دەکرێت بەچەن جۆرێکەوە [٢٠]:

١-بەرنامە گفتوگۆییەکان: هەمو بەرنامە گفتوگۆییەکان دەگرێتەوە میوانێك بێت یان زیاتر بۆ گەیاندنی ڕاوبۆچونێك یان خستنەڕوی کێشە چارەسەرکردنی[٢١]

٢-بەرنامە هەمەڕنگەکان یان کاتبەسەربردن:مەبەست لێی گاڵتەو پێکەنین وەکو بەرنامەی گۆرانی و میوزیك و پێشبڕکێ بەمەبەستی دڵخۆشکردنی بینەر ولەبۆنە گرنگەکاندا پشکی زۆری هەیە [٢٢].

٣-بەرنامە ئاینیەکان: ڕومالکردنی بۆنە ئاینیەکان بڕگەو بەرنامەی تایبەت بە دۆزە ئایینیەکان[٢٣].

---

[١٥] هێن مجید ،البرامج السیاسیة فی الفضائیات الکوردیة ودورها فی تشکیل الوعي السیاسی للجمهور ،تێزی دکتۆرای بڵاونەکراوە،٢٠١١، زانکۆی سلێمانی-بەشیڕاگەیاندن ،لا٧٧ .

[١٦] حمەڕشید قەرداغی ،فەرهەنگی ئازادی ئینگلیزی کوردی،دەزگای چاپ واحسان سلێمانی، ٢٠٠٦ ،لا ٧٥١

[١٧] جەمال عبدول، فەرهەنگی ڕاگەیاندن –ئینگلیزی-عەربی –کورد-کوردستان سلێمانی-٢٠٠٦، لا٥٢٠

[١٨] بەهات حسیب ،فن الحوار فی فچائیە گەلی کوردستان (شعب کوردستان)المچامین و الاسالیب ، بەشی ڕاگەیاندن زانکۆی سلێمانی ، ماستەرنامەی بلاو نەکراوە ، ٢٠١٠ ، لا٣٩

[١٩١٩] جلال خوالدة ،المذیع التلفزیونی التدریب والتأهیل ،دار المعتز ، عمان-الاردن،٢٠٠٤، لا ٨١

[٢٠] – عبدالنبی خزعل ، فن تحریر الاخبار والبرامج فی الفضائیات التلفزیؤنیة والقنوات الاذاعیة،دار النهضة ،بیروت ٢٠٠١- ، لا ٣٤

- جلال خوالدة ، سەرچاوەی پێشو = ، لا ٨٦

[٢١] هەمان سەرچاوە ، لا٨٨

[٢٢] عاطف حمیدی ، و ، حکیم عوسمان کارکردن لە تەلەفزیۆندا،دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم ،٢٠١٠ ،لا١٧٢

[٢٣] هەمان سەرچاوە ، لا١٧٠

٤-بەرنامە وەرزشیەکان: زۆر لە کەناڵەکان گرنگی زۆری پێدەدەن بە پێشکەشکردنی هەواڵی وەرزشی وبەرنامەی وەرزشی و پەخشی یارییە جیهانییەکان و بەرزکردنەوەی هۆشیاری بۆ سودەکانی وەرزش [٢٤].

٥- بەرنامەی دراما:ئامانجی کاتبەسەربردن وئاراستەکردنی کۆمەلآیەتیە بە پێشکەشکردنی کردارو گفتوگۆ ، چەندین هونەر لەخۆدەگرێت ،زانایانی دەرونی پێیان وایە نواندن گرنگترین ئامرازە بۆ هێنانەدی چاکبونەوەی دەرونی و کەمکردنەوەی دڵەڕاوکێ [٢٥].

٦-بەرنامە هەواڵیەکان (البرامج الاعلامیە)

ئامانجی ئەم بەرنامەیە ئاگادارکردنی جەماوەرە لەسەر ڕوداوەکانی ناوەوەو دەرەوە ، بۆ پێشکەشکردنی زانیاری لەسەر ڕاستییەکان و ڕوداوەکان کە خۆی لە کەرەسە هەواڵیەکاندا دەبینێتەوە وەك:درێژەی هەواڵەکان کورتەی هەواڵ بابەتە خزمەتگوزارییەکان بابەتە ئابورییەکان (بازاڕی پارەو، بورصە ،وەرزش..هتد)شیکردنەوەی هەواڵ ڕاپۆرتی نێردراوان و پەیامنێران وبەرنامە هەواڵییەکانی وەك ڕۆژنامەوانی

٧-بەرنامە رۆشنبیرییەکان:

ئەو بەرنامانەن کە بیرو هزر و هونەرو پێدانی زانیاری لەسەر بوارە جیاجیاکان و دیاردە ڕۆشنبیرییەکان وەکو :بواری ئەدەبی و :زانستەکانی ،پزیشکی ،ئەندازیاری،گەردوون ،سروشت .بواری هونەری شێوەکاری ، هەڵکۆڵین ،وێنەگرتن ، مۆسیقا ، بواری مرۆڤایەتی: وەك کەسێتی و مێژویی و کۆمەڵناسی ، فەلسەفە و،سیاسەت ویاسا .بواری ئاین:قورئان ،شیکردنەوە .

٨-بەرنامە گاڵتە ئامێزەکان: بریتین لەو بەرنامانەی کە ئامانجیان کاتبەسەربردنە لەگەڵ ڕەچاوکردنی ئامانجی بەرنامەکەو گونجاندنی لەگەڵ کۆمەڵگە وبەرزکردنەوەی ئاستی زەوقی هونەری جەماوەر ، وەك بەرنامەی هەمەڕەنگ ، پێشبڕکێ ، نمایشی هونەری ، گۆرانی ، دراما.

پۆلێنکردنی بەرنامە بەپێی ئامانجی کەناڵەکە [٢٦]:

١-بەپێی ئامانج:بەرنامە ڕاگەیاندنەکان ، ڕۆشنبیرییەکان ،تەنزەکان، فێرکارییەکان ، خزمەتگوزارییەکان دەگرێتەوە.

٢-بە پێی بابەت:وەکو سیاسی ،ئابوری ، فێرکاری ، ئاینی ، تەندروستی ، ئەدەبی ، زانستی ، هونەری ، وەرزشی .

٣-بە پێی جەماوەر:وەکو بەرنامەی منالآن ، منالی پێش خوێندن ، پاش خوێندن، گەنجان ، کرێکاران ، بەسالآچووان ، ژنان .

٤-بەپێی خولی پەخش :ڕۆژانە ، هەفتانە،دووهەفتەجارێك .

٥- = کاتی پەخش :بەیانیان ، نیوەڕوان ، شەوان.

٦- = زمان:زمانی گشتی ،بیانی ، وەرگێڕدراو .

٧- = شێوە یان قالب : گفتوگۆ بەدواداچون ، گۆڤار ،

---

[٢٤] جلال خوالدة ، سەرچاوەی پێشو ، ،لا٨٧

[٢٥] هەمان سەرچاوە ، لا٨٤

[٢٦] – نسمة أحمد البطریق ،الکتابة الاذاعیة والتلفزیونیة،جامعة القاهرة ، ٢٠٠٠ ، لا ٤٠

– بەرواری ٢٠١٣/٧/١٥ ، www.saudimediaeducation.org

بەرنامەی پەیڤین (حوار)

بەرنامەی (حوار) پەیڤین* دەکرێت بەچەند جۆرێکەوە:

یەکەم-پەیڤینی ئاڵو گۆڕی بیروڕا (حوار الرأی): مەبەستی زانینی ڕاوبۆچونی کەسانی گشتی و تایبەتمەندە لەسەر هەر بابەتێك کە گرنگ بێت لای ڕای گشتی بەوەرگرتنی ڕای بەرپرسان یان هاوڵاتی، لێرەدا وەرگرتنی ڕای هاوڵاتی ئامانجی سەرەکییە و بەسودە چونکە ئەوان خاوەنی کێشەن ئاشکرایە ڕای کەسانی بەرپرس چییە ، بەڵام ئەمە ئەوە ناگەێنێت کە ڕای ئەوانیش بەسود نەبێت ، پێویستیش ناکات بابەتەکە بەشێوەی ئەکادیمی و ئاڵۆز بخرێتە ڕوو، پێشکەشکاردەبێت لە نێو هاوڵاتیدا بێت تا هەست بەکێشەکانیان بکات ، هاوکاتیش ئەوکاتەی تیادا پەخش دەکرێت لەگەڵ سروشتی جەماوەر گرنگن بۆ ئەم جۆرە بەرنامەیە [27]،

پێویستە پێشکەشکار لەبەرنامەی پەیڤیندا ڕەچاوی ئەمانە بکات[28]:

١-پێویستە پێشکەشکار ترس لە دڵی میوان نەهێڵێت ئەمەش پێویستی بە لێهاتوییە.

٢-دەبێت پرسیارەکان بەشێوەیەك دابڕێژرێت وەڵامەکەی داخراو نەبێت واتا (بەڵێ و نەخێر) ئەگەر ڕویشیدا ئەوا لەمیوان داوا بکرێت ڕونکردنەوەی زیاتر بدات.

٣-نابێت پرسیارەکان مانا بەخش بێت چونکە ئەنجامی خراپی دەبێت ، پێشکەشکار بێلایەن بێت.

٤- پێویستە پێشکەشکار گوێگرێکی باش بێت ونابێت بە شێوەی کتوپڕ لە پرسیارێکەوە بچێتەسەر پرسیارێکی تر بەڵکو پرسیارەکەی ببەستێت بە باسی پێشترەوە

دووەم-پەیڤینی زانیاری (حوار المعلومات):

ئەو جۆرە پەیڤینەیە هەوڵ دەدات بۆ پێدانی زانیاری بە هاوڵاتیان لەسەر بابەتەکانی گەنجان و جوتیاران و کرێکاران و تەندروستی و خزمەتگوزاری ، ئەم جۆرە بەرنامەیە مادام ئامانجی پێدانی زانیارییە پێویستە زۆر بەباشی ئامادەکاری بۆ بکرێت بە نوسینەوەی پرسیارەکان و ئامادەکردنی داتاو ئامارو هەر شتێکی دیکە کە پەیوەندی بەبابەتەکەوە هەبێت ، [29]

سێیەم :پەیڤینی کەسایەتی (حوار الشخصیات) :

وەك لە ناونیشانەکەوە دیارە ئەم جۆرە پەیڤینە بنەماکەی کەسایەتییە لێرەدا گرنگ نییە کەسایەتیەکی دیاری نێو کۆمەڵگەیە وەکو هونەرمەند یان زانا ، یان کەسایەتیەکی گرنگە بەهۆی ڕوداوێکەوە وەکو ڕزگاربونی کەسێك لە کەوتنەخوارەوەی فڕۆکەیەك ، لێرەدا پێشکەشکار دەبێت نەرمونیانی زمانی قسەکردنی لەگەڵ تەوەرەکەدا بگونجێت ، هەندێ پرسیاری بریندارکردن هەن نابێت لەمیوان بکرێت وەکو لەسەر چی لە هاوسەرەکەی جیابۆتەوە بەڵام ئەگەر خۆی ئامادەیی تیابێت قسەی لەسەر بکات ئەوە ئاساییە [30].

---

* حوار :پەیڤین:بەو وتووێژە دەڵێن لە نێوان دوو کەس یان زۆرتردایە بۆ ئاڵ و گۆڕکردنی بیرو ڕا / جەمال عبدول ، فەرهەنگی ڕاگەیاندن –ئینگلیزی-عەربی –کورد-کوردستان سلێمانی-٢٠٠٦ ، ل١٨٦

[27] عیسی محمود ، الاذاعة والبرامج الجماهیریة ، دار زهران لنشر والتزیع ، لاردن –عمان ،٢٠٠٩ ، ل ٩٢ .

[28] أمیرة الحسینی ، فن الکتابة للاذاعة والتلفزیون ،دار النهضة العربیة ، بیروت –لبنان ،٢٠٠٥ ، ل ١٢٦ .

[29] عیسی محمود الحسن ، هەمان سەرچاوە ، ل ٩٩

[30] هەمان سەرچاوە، ل ١٠٢

بەرنامەی گفتوگۆیی (برامج المناقشات) [٣١]**:**

لە یەکچونێك لەنێوان بەرنامە گفتوگۆییەکان و چاوپێکەوتنەکاندا لە ڕوی شێوەوە هەیە ، بەڵام لە ناوەڕۆك و خستنەڕوو پێشکەشکردندا جیاوازن ، گرنگی ئەم بەرنامەیەش لە جۆری بابەتەکەو چۆنێتی خستنەڕووی دایە، پێشکەشکار تەوەری بابەتەکان ڕێکدەخات وگرنگییەکەی بۆ بینەر دەخاتە ڕوو ، هەروەها پێشینەیەکی کورتیش لەسەری دەخاتە ڕوو دواتریش میوانەکان بە جەماوەر دەناسینێت ، سەرکەوتنی ئەم بەرنامەش بەندە بە بەڕێوەبەری بەرنامەکە کە دەبێت لە پێشکەشکارە سەرکەوتووەکان بێت خاوەنی ئەزمون و ڕۆشنبیری یەکی فراوان بێت.دەکرێت بەچەن بەشێکەوە:

تەلەڤزیۆن

تەلەڤزیۆن وشەیەکی تێکەڵە لە (tele)واتا لەدورەوە و(visione) واتا بینین ،واتا لەدوورەوە بینین ، بەڵام لە ڕووی زانستیەوە واتا ناردن و وەرگرتنی دەنگ و ڕەنگ لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکی دیکە بەهۆی مەوجاتی کەهرۆموگناتیسی و کابلات [٣٢]**، تەلەڤزیۆن بە ئامرازێکی گرنگی ئامرازەکانی پەیوەندی جەماوەری دادەنرێت ، کە لە سەدەی (٢٠) دا دەرکەوت چەند تایبەتمەندیەکی هەیە پێوەی دەناسرێت ، کە ئەوانیش دەنگ و وێنەو جوڵەیە بۆ خەڵکێکی زۆر دەدوێت بەجیاوازی ئاستیانەوە** [٣٣]**یەکەم کەس کە دەرکەوتنی تەلەفزیۆنی دەرخست ئەلیکسندر داموند بو ساڵی (١٨٣٩) لەرێی تێبینیەکانیەوە بو بۆ بونی ئەو تایبەتمەندیانەی کە (ئەلیکترۆکیمیاویەکان) هەیبو بۆ ڕوناکی** [٣٤] **،هەرلەوماوەیەشدا مارکۆنی سەرکەوتنی بەدەستهێنا لە ناردن و وەرگرتنی دەنگ ، دوای ئەویش(ئالن دیمونت) شاشەی تەلەفزیونی داهێنا و دواتر زانای بەریتانی جۆن بێرد لە ساڵی ١٩٢٦بیرۆکەی تەلەفزیۆنی داناو یەکەم دیزاینی تەلەفزیۆن دانرا** [٣٥]**، یەکەم هەواڵی داهێنانی تەلەفزیۆنی ڕەنگاوڕەنگیش لەجیهاندا ساڵی ١٩٠٢ بوو لەلایەن زانایەکی ئەڵمانی هەروەها یەکەم پەخشی ڕەنگاوڕەنگیش لە جیهاندا ساڵی ١٩٥٤ لە نەتەوە یەکگرتوەکانی ئەمەریکا بو** [٣٦]**، تەلەفزیۆن لەگەڵ جەماوەرێکی بەرفراوانی نەناسراوو جیاواز لە ڕوی ڕۆشنبیری و ئاستی خوێندەواری و تەمەن و ئاین وپێگەی کۆمەڵایەتی و ئابوری و ڕەگەز شوێنی جوگرافی و تایبەتمەندییە دەرونیەکان و کۆمەڵایەتیەکان دەدوێت** [٣٧] **.**

زانایانی بواری ڕاگەیاندن پێیان وایە تەلەڤزیۆن لەدایکبوی شانۆو سینەماو ڕادیۆیە ،لەبەرئەوەی سودی لەو ئامرازانە وەرگرتوە کە پێش ئەو دەرکەوتون ، هەندێکیش وای دەبینن کە تەلەفزیۆن بەسەر هەمو ئامرازە جەماوەریەکانی پێش خۆیدا سەردەکەوێت ئەم تایبەتمەندبانەیان لێوەردەگرێت [٣٨]**:**

١-دەنگی ئیزگە .

٢-زیندویی نمایشی شانۆیی .

[٣١] مصطفى حميد كاظم الطائى ، الفنون الاذاعية والتلفزيون فلسفة الاقناع ،دار الوفاء لدنيا للطباعة والنشر ، ٢٠٠٧، ل٢٨٧.

[٣٢] فضل دليو ، الاتصال ، مفاهيمه –نظرياته –وسائله، دارالفجر للنشر والتوزيع القاهرة -،مصر،٢٠٠٣، ل ١٥٨ .

[٣٣] محمودعبالله الخوالدة ،حسين على عموش،علم النقس السياسى والاعلامى،دار الحامد لنشر ،٢٠٠٩ ، الاردن ،ل٢٢ .

[٣٤] حمدان محمد المصالحة ،، اتصال السياسى مقترب نظرى تطبيق ،دار الوائل لنشر ، ط٢ عمان-الاردن،٢٠٠٢، ل ١١٠ .

[٣٥] رحيمةالطيب عيسانى،مدخل الى الاعلام والاتصال المفاهيم الاساسية والوظائف الجديدةفى عصر العولمة الاعلامية، ل١٠٧

[٣٦] محمد منير حجاب ، وسائل الاتصال نشأتها وتطورها ، دار الفجر لنشر والتوزيع ،قاهرة ، ٢٠٠٨ ، ل٢٠٤

[٣٧] محمد فلحى ، صناعة العقل فى عصر الشاشة، دار العلمية و دار الثقافة لنشر والتوزيع ، ٢٠٠٢ ، ل ٣١ .

[٣٨] كرم شلبى ، فن كتابة الراديو والتلفزيون ،الجدة ، دار الشروق ، ١٩٨٧ ، ل

٣-تەكنیكی بەكارهێنراوی سینەمایی

چەمكی جۆری كۆمەڵایەتی

جێندەر بونیادی كۆمەڵایەتی هزرەكانە كەبە ڕۆڵەكان و سیستمی بیروباوەڕەكان و هەڵوێست و وێنەو بەها و پێشبینییەكانی ژن و پیاو ناسراوە،كەبەشێوەیەكی گشتی بە پەیوەندییەكانی هێزی نێوان ژن و پیاوەوە بەتەنها نەوەستاوە بەڵكو بەپەیوەندی هێزی نێوان هەموو گروپەكانەوە بەستراوەتەوە كە دەرئەنجامی زۆر لە كێشە كۆمەڵایەتیەكانە، لەكەلتورە جیاوازەكاندا بیرۆكەی جیاواز هەیە دەربارەی جێندەر كە كامە گونجاوە بۆ پیاو كامە گونجاوە بۆ ژن پێی هەستن ، ئەوەی پێویستە ئەوەیە جێندەر بەتەنها لەكەلتورێكەوە بۆ كەلتورێكی تر جیاواز نییە بەڵكو لەگەڵ كاتیشدا گۆڕانی بەسەردا دێت یان لەكەلتورێكدا گۆڕانی بەسەردا دێت بەهۆی بوونی ئەو قەیرانەوە [٣٩] ، یان ووشەی جێندەر لەلایەن كۆمەڵێك خاوەن ئەزموونەوە لەسەنتەری (كەوسەر)ی ژنان بۆ ڕاهێنان و توێژینەوە بەم شێوەیە پێناسەیان بۆ كردووە بریتییە لە جیاوازی ڕۆڵەكان(ماف و ئەرك و پابەندبوون) و پەیوەندی بەرپرسیارێتی و وێنەوە ، پێگەی ژن و پیاو لەڕووی كۆمەڵایەتی و كەلتوورییەوە كەئەمەش بەپێیّ ی پەرەسەندنی مێژووی كۆمەڵگایەك یان هەموو كۆمەڵگاكان دیاریدەكرێت و كەڕووبەڕووی گۆڕانكارییەكان دەبنەوە [٤٠] ،.هەروەها مامۆستای ئەنسرۆپۆلۆژی (ئان ئۆكلی) كەئەم چەمكەی هێنایە ناو كۆمەڵناسییەوە ووشەیsexئەگەر وەریگێڕین واتە ڕەگەز واتە ئایا ئەوە نێرە یان مێیە بەمانای دابەشبوونی بایۆلۆژی دێت هەروەها ئاماژەدانیش بە ووشەی جێندەر واتە لەڕووی كۆمەڵایەتییەوە دابەشبوونێكی ناهاوسەنگی بۆ نێرینەیی و مێینەی ئەم چەمكە ئاماژەیە بۆ ئەو شێوە و وێنە نەمەتیی وكەلتوریانە بۆ پیاوان و ژنان [٤١] .

بنەماكانی چەمكی جێندەر:

١-ڕۆڵی ژن وپیاوە لەڕووی ئابووری و كۆمەڵایەتی و كەلتووری و [٤٢]زیاترلەوانە لەڕووی بایۆلۆژییەوە دیاریكراوە.

٢-دووبارە دابەشكردنەوەی ڕۆڵەكان لەنێوان ژن وپیاو لە كۆمەڵگادا لەو ڕوەوە چەمكی بەشداریكردنەوە كە سوودێكی زۆری بۆ كۆمەڵگا دەبێت

٣-پێدانی هەلی تەواو بە پیاوان و ژنان بۆ دەرخستنی توانا شاراوەكانیان و شارەزای و لێهاتووییان و هەستانیان بە ڕۆڵێكی تازە كەئەمە بەسوود و قازانجی كۆمەڵگایە [٤٣] .

چەمكی جێندەر یان جۆری كۆمەڵایەتی لەسەر ئەم فاكتەرانە وەستاوە:

١-زانین و شیكردنەوەی ئەو پەیوەندییە جیاوازانەی كەلەنێوان پیاو ژندا هەیە.

٢-دیاریكردنی هۆكارو شێوەكانی نەبوونی هاوسەنگی لە پەیوەندییەكانی نێوان ژنان و پیاوانەوەهەوڵدان بۆ گرتنەبەری ئەو ڕیو شوێنانە بۆ چارەسەركردنی ئەو ناهاوسەنگییە.

---

[٣٩])ماهو الجندر،الجماعة الدولیة للمصالحة برنامج النساء صانعات السلام ،على وقعwww.ifor.org/

[٤٠] سیما عدنان ابو رموز،رسالة ماجستیر منشورة على موقع صید الفوائد،لقدس-فلسطین،٢٠٠٥،ص٧،www.saaid.net

[٤١])د.نورة السعد،الجندر..المفهوم والغایة،جریدة الریاض ٢٠٠٤،على موقع الالكترونیwww.alriyadh.com

[٤٢] سیما عدنان ابو رموز،المصدر السابق،ص٧.

[٤٣] على سركیس،الجندر،منتدى الحصاحیص العام،٢٠٠٩،على موقع الالكترونیwww.alhasahisa.com

٣-پەرەپێدانی پەیوەندییەکانی نێوان ژنان وپیاوان لەڕووی دابینکردنی دادپەروەری و یەکسانی لەنێوان ئەو دوو جۆرە لەلایەك و لەنێوان تاکەکانی کۆمەڵگاش لەلایکی ترەوە [٤٤]

جیاوازی لەنێوان ڕەگەزو جۆر:

لەبەرامبەر چەمکی جۆر یان جێندەردا چەمکی ڕەگەز هەیە جیاوازی لەنێوان ئەم دوو چەمکەدا هەیە،چەمکی ڕەگەز بەستراوەتەوە بەخاسیەتە بایۆلۆژییە دیاریکراوەکانەوە کەپیاو لە ژن جیادەکاتەوە ،گۆڕانیشی بەسەردا نایەت هەتا ئەگەر کەلتوورەکانیش بگۆڕێن یان کات و شوێنیش بگۆڕێت،لەگەڵ ئەوەشدا چەمکی جۆر ئاماژەیە بۆ ژن و پیاو لەبەرئەوە بۆ دراسەکردنی بارودۆخی ژنان بەشێوەیەکی تایبەتی یان وەك دەروازەیەك بۆ بابەتی ژنان لەگەشەپێداندابەکاردەهێنرێت، لەلایەکی ترەوەئەم چەمکە باس لە ئیستغلال کردنی ژن لەلایەن پیاوەوە دەکات کەئەمە یەکێك بوو بۆ بۆ دەرخستنی جۆرەکانی ململانێ و هەربۆیە پێویستە تەرکیزبخرێتە سەر مەسەلەکانی یەکسانی ژنان و مافەکانی مرۆڤ [٤٥] ، چەمکی ڕەگەز واتە ئەو جیاوازییە بایۆلۆژی وفسیۆلۆژی و دەروونیانەی کە پەیوەندییان هەیە بە جیاوازی کرومۆسۆم و هۆرمۆنەکان و ئەندامی زاوزێ ی ناوەوەو دەرەوەی دوو ڕەگەزەکە[٤٦] ،واتە ڕەگەز لەسەر جیاکارییە بایۆلۆژیی و سروشتییەکانی نێوان پیاوان و ژنان وەستاوەو لەگەڵ مرۆڤدا لەدایك دەبێت و ناگۆڕێت و وەزیفەکانیان سنوردارن، بەڵام چەمکی جۆری کۆمەڵایەتی وەستاوە لەسەر ڕۆڵەکانی ژن و پیاو ئەو پەیوەندییانەی کەبەهۆی ئەو ڕۆڵانەوە پێکدێت و پێکهاتنی ئەو پەیوەندییانەش کۆمەڵایەتین و لەڕووی بایۆلۆژییەوە دیاریکراو نین ،واتە ڕۆڵە کۆمەڵایەتییەکان کۆمەڵگا دروستی کردووەجیاوازەلەکۆمەڵگایەکەوەبۆیەکێکی تر سەرباری ڕۆڵە بایۆلۆژییەکان ، کۆمەڵگا پێشبینی ئەو هەڵسوکەوت و شێوانە دەکات کە بۆ هەریەکە لە نێریان مێێ دیاریکراوە کەهەر یەکێکیان ڕۆڵێکی سنوردariyan هەبێت ئەو ڕۆڵانەش لەدروستکراوی مرۆڤن و لەگەڵیا لەدایك نەبوون [٤٧] .

هەربۆیە جۆری کۆمەڵایەتی(الجندر) قابیلی گۆڕانە ئەویش بەهۆی پرۆسەی پێگەیاندنی کۆمەڵایەتییەوە کەهەر لەیەکەم ڕۆژ کە منداڵ لەدایك دەبێت دەستپێدەکات هەتا مرۆڤ لەژیاندا بێت ئەم پرۆسەیە بەردەوام دەبێت ، بۆیە ئەو شێوازانەی کەکچان و کوڕانی پێێ پەروەردە دەکرێن کاریگەری دەبێت لەسەر بیرکردنەوەوو هەڵسوکەوت و ڕەفتارییان و ڕەنگدەداتەوە لەسەر ڕۆڵ و وەزیفەو کارەکانیان کەلە کاتی کامڵبوونیاندا هاندەدرێن بەو کارو ڕۆڵانە هەستن جگە لەوئینتباعە گشتییەی کەلای هەموو کۆمەڵگا هەیە کەبریتییە لەو وێنە تەقلیدی و نەمەتییانەی کەبۆ ژن کێشراوە ئەو وێنانەش کە ڕاگەیاندنەکان بۆ ژن و پیاویان کێشاوە جیاوازە لەکۆمەڵگایەکەوە بۆ کۆمەڵگایەکی ترو لەکەلتوورێکەوە بۆ یەکێکی تر ،جگەلەوەی کۆمەڵێك فاکتەر کاریگەرییان هەیە لەسەر بارودۆخ وڕۆڵەکانی هەریەکە لەژن و پیاو لەکۆمەڵگادا ئەوانیش تەمەن و ئاستی خوێندن و داب و نەریتی کۆمەڵگاو کات و شوێنی جوگرافیای ئەو کۆمەڵگایە..هتد[٤٨]

---

[٤٤] علی سرکیس،الجندر،منتدی الحصاحیص العام،٢٠٠٩،علی موقع الالکترونیwww.alhasahisa.com

[٤٥] عزة شرارة بیضون ،الجندر ماذا تقولین...؟الشائع والواقع فی احوال النساء،دار الساقی،بیروت،٢٠١٢،ص٣٦.

[٤٦] د.عصمت محمد حوسو،الجندر(الابعاد الاجتماعیة والثقافیة)،ط١،دار الشروق للنشر واتالتوزیع،عمان،٢٠٠٩،ص٨٣.

[٤٧] د.یولاند نوفل،الجندر،المرکز التربوی للبحوث والانماء،علی موقع الالکترونیwww.crdp.org/ar/policy

[٤٨] د.یولاند نوفل،الجندر،المرکز التربوی للبحوث والانماء،علی موقع الالکترونیwww.crdp.org/ar/policy

مێژووی چەمکی جێندەر: چەمکی جێندەر وەك بەردی بناغەی زۆر لە بەندەکانی نێودەوڵەتی تایبەت بە مەسەلەکانی ژنان و گەنجان و منداڵان لە نێوەندی دژایەتیکردنی جیاکارییەکان دژ بە ژنان وە بەرگریکردن لە مافەکانیان دادەنرێت ،چەمکی جۆری کۆمەلأیەتی لەچەمکی جێندەری gender ئینگلیزییەوە وەرگێڕاوە کەبەچەندین شێواز لەزمانی عەرەبیدا وەرگێڕاوە ئەم چەمکە لە حەفتاکانی سەدەی بیستەمدا لە تیۆرەکانی ژنانی ڕۆژئاواییەوە سەری هەڵداوە دوابەدوای ئەمەش لە ئەدەبیات و بەرنامەکانی گەشەپێدان و وەرگێڕاوەکانی بۆ ژنانی عەرەبی باسی لێوەکراوەو دواتر وەرگێڕانی چەمکی جێندەر بە هێڵێکی کورت وەرگێڕاوەو کە بە (جۆری کۆمەلأیەتی)دەردەبڕێت کەئەم وەرگێڕانە لەهەموو بوارەکانی زانستە مرۆڤایەتییەکاندا بەکاردەهێنرێت،لەگەڵ ئەم کورتکردنەوەیەشدا هەندێك کات لەچوارچێوەی دراساتە کەلتوورییەکاندا شێوازی (جۆر) بەکاردەهێنرێت [49] بەلأم ناڕوونیەك لەوەرگێڕانی ئەم چەمکەدا هەبوو هەندێك کاتیش هاومانای ووشەی جێندەر بریتی بوو لە جۆری کۆمەلأیەتی ،ڕۆڵی کۆمەلأیەتی،ڕەگەزی بایۆلۆژی،ئەسڵی ووشەی جێندەریش لەلاتینییەوە لەووشەی genusوەرگیراوە کەبەمانای ڕەگەز دێت ، لەڕووی نێرینەیی و مێینەییەوە،زانای ئەنسرۆپۆلۆژی (ئۆکلی) یەکەم کەس بوو کەئەم چەمکەی هێنایە ناو کۆمەڵناسییەوە ووشەی sexبەم شێوەیە وەرگێڕاوە کە ڕەگەز واتە لەڕووی بایۆلۆژییەووە ئایا نێرە یان مێیە بەلأم ووشەی جێندەر ئاماژەیە بەو دابەشبوونە ناهاوسەنگەیەی کەلەڕووی کۆمەلأیەتییەوە بۆنێرینەیی و مێینەیی کراوە [50] .چەمکی جێندەر ڕەگ و ڕیشەی مێژوی خۆی هەیە کە لە بزوتنەوەی ڕزگاری ژنان لە ڕۆژئاوا و بزوتنەوەکانی ژنان (فیمینزم (Feminism)) دەستی پێکرد ،سەرەتای دەستپێکردنی ئەم بزوتنەوەیە واتە یەکەم تەوژمی ژنان لە ساڵی ١٨٣٠وە بەردەوام بوو تا ساڵی ١٩٢٠بایەخی ژنانی بەشداربووی ئەم بزووتنەوەیە بۆ گەیشتن بوو بە مافە مەدەنییەکانی ژنان لە کۆمەڵگاکانیاندا ئاراستەی ئەم بزووتنەوەیەش لەو کاتەدا ئاراستەیەکی لیبراڵی بوو هەوڵی دەدا لە پێناو جەخت کردنەوە لە یەکسانی ، بەلأم تەوژمی دووەم لە بزوتنەوەی ژنان مێژووەکەی لە ساڵی ١٩٦٣ ئەم قۆناغە بەوە جیادەکرێتەوە کە گروپەکانی بزووتنەوەی ژنان بە هەموو ئینگلتەرا و فەرەنساو ئەمریکادا بلأوبوونەوە وورده وورده مەسەلەکانی ژنان بە هەموو دامەزراوە ئەکادیمییەکانشدا بلأوبووەوە ئنجا بزووتنەوەی ژنان لەگەڵ ئەوەی قۆناغەکانی جیاواز بوون ئەوانەش کە پاڵپشتی و بەرگرییان لێدەکرد تەنها لەپێناو نەهێشتنی جیاکارییەکان دژ بە ژنان بوو لە جیهاندا [51].هەربۆیە یەکەم پێناسە بۆ چەمکی جێندەر لە کۆنگرەی قاهیرە بۆدانیشتوان لەساڵی١٩٩٤ دەرکەوت بەمانای جۆر یان ڕەگەز واتە نێر یان مێ ،ئنجا ئەم چەمکە (جێندەر)لە کۆنگرەی بەکین ساڵی ١٩٩٥ جاریکی تر گەڕایەوە [52]،هەموو ئەو بەڵگەنامەو ڕێکەوتنامە نێودەوڵەتیانە زۆر شتی باش و خراپی لەخۆ گرتبوو کە زەمینەیەکی باش دەڕەخسێنێت دەتوانێت هەموو مرۆڤایەتی لەسەری بوەستێت سەرەڕای ئەوەی کە ئەو شتانەش پەیوەندییان بەباشترکردنی بارودۆخی ژنان یان پەیوەندییان بە کێشەکانی کۆچکردن و ژینگەوە هەبوو هەربۆیە تێکەلأوییەك لەنێوان شتە باش و

[4949] د.هالةكمال،النوعالاجتماعى(الجندر):التنوعالثقافىوالخصوصيةالثقافية،ص١،علىموقع الالكترونیwww.scholar.cu.edu.eg/?q=halakamal/publication

[50] د.نورة السعد،الجندر..المفهوم والغاية،جريدة الرياض ٢٠٠٤،على موقع الالكترونیwww.alriyadh.com

[51] امال قرامى،الاختلاف فى الثقافة العربية الاسلامية،مقاربة جندرية،دار المدار الاسلامى،بيروت،٢٠٠٧،ص١٥.

[52] طارق ديلوانى،تعالوا معا لنتعرف على ما يعرف الجندر،٢٠١٣،عمان،http//ar-ar.facebook.com/permalink.php?story

خراپەکاندا ڕوودەدات که دەکرێت ڕێکەوتنی کۆتای لەسەر بکرێت کە لەم بەڵگەنامانەدا ئەم جۆرە شتانە هاتووە کەهەموو ئەمانە ڕەنگدانەوەیان لەسەر مێینەیی توندڕەو هەبوو لەوانەش قسەکردن لەسەر یەکسانی ڕەها لەنێوان هردوو ڕەگەزەکە هەڵوەشانەوەی هەموو جیاکارییەکانی نێوانیان .[٥٣] وەهەڵوەشانەوەیتایبەتمەندییەکانی نێوان دوو ڕەگەزەکە

تێگەیشتن له چەمکی جێندەر لەم خاڵە گرنگانەدا خۆی دەبینێتەوە:

(١) جێندەر پرۆسەیەکی کۆمەڵایەتی و کلتورییە، واتە پرۆسەی بەرهەمهێنان و دووبارە بەرهەمهێنانەوەی بە بەردەوامی دەبێت بە شێوەیەك لە هەموو کلتورو کاتەکاندا جیاواز دەبێت و کەوا لەسەر شێوەی ڕۆڵ و ڕەفتارەکان مومارەسە دەکرێت بە تەنها لە قسە کردندا تەعبیری لێناکرێت.

(٢) جێندەر سیستەمێکە لە مومارەساتی بەیەکداچوو کە تاکەکان بە شێوەیەکی سەربەخۆ مومارەسەی دەکەن ، چەمکی جێندەر خەسڵەتەکانی تاکانە نییە بەڵکو کۆمەڵێك لە سیفات و هەڵسوکەوتە کە لە هەموو ئاستەکانی بونیادی کۆمەڵایەتیدا هەیە.تاکەکان هەر لە منداڵییەوە بەگوێرەی ڕەگەزەکانیان خۆیاندەنوێنن [٥٤]

ڕەهەندەکانی چەمکی جێندەر:

١-جێندەر تیشك دەخاتە سەر دابەشبوونی کار کەلە نێوان ژن و پیاودایە لەسەربنەمای جیاوازییە بایۆلۆژییەکانی نێوانیان بۆیە ئەمە ستەمێکە لەژن کە ڕۆڵەکەی تەنها لەناو ماڵدا کورتبۆتەوە بۆ چێشتلێنان و منداڵبون وچادێریکردنی منداڵ دواتریش زیندانی کردنی ژن بەو ڕۆلە دیاریکروەوە کە دایکایەتییە وایکردووە لەئاستی پەراوێزیدا بێت بەردەوامیش ڕۆڵی زاڵبوون وبەڕێوەبردنی داوە بەسەر پیاوانداو بۆیە جێندەر پێویستە بۆ ڕزگارکردنی ژنان لوە زیندانی دایکایەتییەو وەرگرتنی دەسەڵاتی تەواو یەکسانی لەگەڵ پیاودابەلاَم ڕۆڵی دایکایەتی دەوڵەت دەتوانێت بەو ئەرکە هەستێت لەڕێگەی چاودێری کۆمەڵایەتیەوە کەباوەش بۆ منداڵ بکاتەوە بەبێ ئەوەی پێویست بە خێزان بێت [٥٥]

٢-پەیوەندییە جێندەرییەکان دەتوانێت ڕووبەڕووی گۆڕنکاری بێتەوە لەبەرئەوەی وەك پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانی تر لە دامەزراوەکانی کۆمەڵگادا تەعبیر لەخۆی دەکات [٥٦]

٣-جێندەر بانگەوازی یەکسانی تەواو بۆ هەموو مافەکان لەنێوان کوڕان و کچاندا دەکات لەبەرئەوەی کچ مافی خۆیەتی دواتریش پێویستە هەموو ئەو بیروباوەڕو بەهاو نەریتانەی کۆمەڵگا کە کاریگەرییان لەسەر پەروەردەکردنی کوڕان و کچان هەیە هەڵبوەشێنرێنەوە لەبەر ئەوەی هەر جەخت لەسەر دەسەڵاتداریێتی پیاو لەکۆمەڵگادا دەکرێتەوە بۆیە پێویستە هەر دەسەڵاتێکی باوکانە هەڵبوەشێنرێتەوە و باوك و برا مافی ئاراستە کردنی کچیان نییە لەبەئەوەی هەریەکێکیان یەکسانن لەخێزانداو کچیش مافی خۆیەتی وەك براکەی بەتەنیا سەفەر بکات و بچێتە دەرەوە و تێکەڵاوی بکات و پەیوەندی خۆشەویستی دروستبکات و وەك پیاو جلوبەرگ

[٥٣] مثنى امين الكردستانى،حركات تحرير المراة من المساواة الى الجندر(دراسة نقدية اسلامية)،الطبعة الثانية،دار القلم للنشر والتوزيع،القاهرة،٢٠١١،ص٢٩٤.

[٥٤] – د. عصمت محمد حوسو، الجندر الابعاد الاجتماعية والثقانفية، الطبعة الاولى ، دار الشروق للنشر والتوزيع، عمان ،٢٠٠٩، ص٦١

[٥٥] د.نجيبة محمد رفاعى،هل نحن فى حاجة الى الجندر،دار السلام،على الموقعwww.Darussalam.ae

[٥٦] شات غارسيا راميلو و شيكاى سينكو،منهجية تقييم الجندر (للانترنيت وتكنولوجيات المعلومات والاتصالات)،مصدر السابق،ص٣٥.

لەبەربکات و هەڵسوکەوت بکات لەبەرئەوەی لێرەدا پێگەیاندنە کۆمەڵایەتییەکە حوکم دەکات نەك ئەوەی کە وەك مێینەیەك دروستبووە [٥٧]

پێنجەم/ ڕۆڵی کۆمەڵایەتی (Social Role)

زوربەی زانایان و بیرمەندانی کۆمەڵناسی و ئەنسرۆپۆلوجیا و زانستی دەروناسی گرنگیان بەچەمکی ڕۆڵی کۆمەڵایەتی داوە و باسیان کردووە و پێناسەی جۆراوجۆرو هاوبەشیان بۆکردووە .لەبنەڕەتدا چەمکی ڕۆڵ لەلایەن زانای بەناوبانگی ئەمریکی (هربت مید)ەوە داڕێژراوە [٥٨]

ڕەگ و ڕیشەی ئەم چەمکە بۆکتێبی شانۆکاران و بیرمەندانی کۆمەڵناسی دەگەڕێتەوە کەوا تێڕوانیان بۆکۆمەڵگا وەك {شانۆگەری یەکی نوێنراو}وایە ، هەر بۆیە زانا (گراهام کرین)دەڵێت :(ئێمە هەمووما ئەکتەرین،ژیانی دەوروبەریشمان وەك شانۆگەرییەکی گەورە وایە [٥٩]

وشەی ڕۆڵ لەو ڕۆڵەی کە ئەکتەرێك لەشانۆیەکدا دەیبینێت وەرگیراوە ، بەلاّم لەڕاستیدا ئەم ڕۆڵە جیاوازە لەو ڕۆڵەی کە مرۆڤێکی ئاسای ڕۆژانە دەیبینێت ، لەبەرئەوەی ئەکتەری شانۆ پابەندە بەو وتەو پەیڤانەی کە دانەرەکەی بۆی نووسیوەتەوە ، یان پابەندە بەو جوولانەی کە دەرهێنەرەکەی بۆی دیاری کردووە، بەلاّم ئەوە لەواقع و لەژیاندا جیاوازی هەیە [٦٠]

لە بەرئەوە ئەو ڕێگایەی کەمرۆڤ هەڵی دەبژێرێت بۆکارلێککردن لەگەڵ کەسێك و کەسەکانی تردا ،بۆ ئەوەی وەلاّمدانەوەیەکی دیاری کراو بەدەست بهێنێت ،ئەوە ئەو ڕۆڵەیە کە پیی هەڵدەستێت ، چونکە هەموو مرۆڤێك وای دادەنێت کەکەسانی تر وشیارو بەرپرسن لە کردەوەکانیان، بەلاّم ئاستی وشیاری و بەرپرسیارێتی چاوەڕوان کراو، بەپێی جیاوازی بارودۆخ و کۆمەڵگاکان ،لەکەسێکەوە بۆکەسێکی تر جیاوازە [٦١]

(ماکس فیبر) لە کتێبەکەیدا بەناونیشانی (نظریە التنظیم الاجتماعی والاقتصادی) زیاتر لە بابەتەکانی تر گرنگی بە ڕۆڵی کۆمەڵایەتی داوە،بەشێوەیەك کە پێی وایە ڕۆڵی کۆمەڵایەتی بناغەی سەرەکی تیۆری کۆمەڵایەتی پێکدەهێنێت،سەبارەت بەوەی کە لەسەر تیۆری ڕۆڵ پێشکەشی کردبوو ئەوەیەکەدەتوانین پێشبینی ڕەفتار (السلوك) بکەین بەزانینی ڕۆڵی تاکەکەس لەو پێگەیەدا کە کاری تێدا دەکات ،ئەو پێگەیە ئەرك و مافەکانی دیاری دەکات ،هەروەك نەخۆش دەتوانێت پێشبینی ڕەفتاری پزیشکەکەی بکات لەڕێگەی ئەو ڕۆڵە کۆمەڵایەتییەی کەهەیەتی [٦٢]

---

[٥٧] د.نجيبة محمد رفاعى ، مصدر السابق. www.Darussalam.ae

[٥٨] د.معن خليل عمر،انشطار المصطلح الاجتماعى،طبع بمطابع التعليم العالي،الموصل،١٩٩٠، ص١٥١.

[٥٩] د.معن خليل عمر،نقد الفكر الاجتماعى المعاصر،دارالافاق الجديدة،بيروت،١٩٨٢،ص٢٤١ .

[٦٠]) د.سناء الخولى ،المدخل الى علم الاجتماع ،دار المعرفة الجامعية ،الاسكندرية،١٩٨٨،ص٨٥ .

[٦١] د.ابراهيم عيسى عثمان ،الاصول فى علم الاجتماع ،الطبعة الاولى،شركة كاظمة للنشر والترجمة والتوزيع،كويت،١٩٨٣،ص٣٦

[٦٢] د.احسان محمد الحسن ،النظريات الاجتماعية المتقدمة (دراسة تحليلية فى النظريات المعاصرة) ،الطبعة الاولى ،دار وائل للنشر،عمان،٢٠٠٥،ص١٦٠-١٦١

لایەنی مەیدانی

-بەپێی ئەنجامی بونی ڕێژەی هەردوو رەگەز لە هەر ٣ کەناڵدا دەرکەوتووە کە ڕێژەی بونی ڕەگەزی نێر لەکەناڵی کوردسات نیوزدا وەك پەیامنێر ١ مێ و ٣٦ نێرە ، هەروەها وەك پێشکەشکارو بێژەر ٥مێ و ٨ نێرە ، وەك هەواڵسازیش ٢ مێ و ١٢ نێرە وەك بەرپرسی بەش مێ هیچ پۆستی نیەو نێر ٧ پۆستی هەیە بەڵام کەناڵی رووداو وەك پەیامنێر ڕەگەزی نێر زۆر زیاترە لە ڕەگەزی مێ و وەك هەواڵسازیش دیسان ڕەگەزی نێر زۆر زیاترە لە ڕەگەزی مێ و وەك بێژەرو پێشکەشکار ڕێژەکە نزیکن لەیەکەوە لە نێوان هەردوو ڕەگەزدا ، وەك بەرپرسی بەشیش سەرجەمیی بەشەکان بەدەست ڕەگەزی نێرەوەیە تەنها یەك ڕەگەزی مێ هەیە ، کەناڵی سپێدەش وەك پەیامنێر رشەگەزی نێر زۆر زیاترە لە ڕەگەزی مێ و هەواڵسازیش نێر زیاترە و وەك بەرپرسی بەشیش ڕەگەزی مێ هیچ پۆستێکی نیە ، ئەوەی دەرکەوتووە تەنها بێژەرو پێشکەشکار هەردوو ڕەگەز نزیکن لەیە کەوە گەرنا وەك پەیامنێرو هەواڵساز و بەرپرسی بەش ڕەگەزی مێ زۆر بێ بەشن ، زانیاری زیاتر لەخشتەی (١) دایە . .

خشتەی (١) جیندەرو راگەیاندن

کەناڵەکام	پەیامنێر			بێژەرو پێشکەشکار		هەواڵساز		پلەی ئیداری	
		د	٪	د	٪	د	٪	د	٪
Kurdsa t news	مێ	١	٠.٨١	٨	١١.٤٢	٢	٢.٧٣	٠	–
	نێر	٣٦	٢٩.٥٠	١٤	٢٠.٠	١٥	٢٠.٥٤	٧	١٨.٤٢
Rudaw	مێ	٥	٤.٠٩	١٠	١٤.٢٨	٩	١٢.٣٢	١	٢.٣٦
	نێر	٥٠	٤٠.٩٨	١٣	١٨.٥٧	٤٠	٥٤.٧٩	١٥	٣٩.٤٧
Speda	مێ	٢	١.٦٣	١٠	١٤.٢٨	١	١.٣٦	٠	–
	نێر	٢٨	٢٢.٩٥	١٥	٢١.٤٢	٦	٨.٢١	١٥	٣٩.٤٧
کۆ		١٢٢	٠.١٠٠	٧٠	٠.١٠٠	٧٣	٠.١٠٠	٣٨	٠.١٠٠

. –بەپێی ئەنجامی شیکردنەوەی بەرنامەکانی کەناڵی ڕوداوو دەردەکەوێت کە ڕێژەیەکی زۆری بەرنامەکان ئامادەکارەکەیان لە ڕەگەزی نێرە ، لە کۆی (١٥) بەرنامە (١١) نێر ئامادەکارە و (٧) بەرنامە مێ یان خۆی ئامادەکارە یان بەشدارە لە ئامادەکاری بەرنامەدا ،هەروەها لە کۆی (١٥) بەرنامە (١٢) بەرنامە پێشکەشکارەکەی نێرە و (٥)بەرنامە پێشکەشکارەکەی مێیە ئەوەی جێی سەرنجە زیاتر بەرنامە گفتوگۆییە جدییەکانە پێشکەشکارەکەی نێرە بەنمونەش بەرنامەی هەڤپەیڤین لە ١٩٢ ئەلقە ١٨٣ نێروە٨ مێ پێشکەشیانکردوە و هەر لەنێو ئەو بەرنامەیەدا لە کۆی ١٩٢ ئەڵقە ١٨٣ نێر میوانەو ٩ ئەڵقە مێ میوانە کە ئەمەش ڕێژەیەکی زۆر کەم هەل دراوە بە ڕەگەزی مێ ، بەرنامەی گوڵستان کەبەرنامەیەکی کۆمەڵایەتیە ڕەگەزی مێ پێشکەشی دەکات لە کۆی (١٦)ئەلقە (١٥) میوانی ڕەگەزی نێرە بەرامبەر (١) میوان ڕەگەزی مێ ، بەرنامەی پەنجە مۆر لە کۆی (٢٣) ئەلقە سەرجەمیان ڕەگەزی نێرە زانیاری زیاتر لە خشتەی () دایە .

خشتەی (٢) بەرنامەکانی کەناڵی روداوو

بەرنامەکان	ناوەرۆك	پێشکەشکار بە پێی ڕەگەز	ئامادەکار بەپێی ڕەگەز
لەگەڵ رەنج	سیاسی گشتیە	١ نێر	نێر
روداوی ئەمرۆ	گفوگۆیی هەمەجۆر	١ نێر	نێر
گولستان	گفتوگۆیی کۆمەلایەتی	١ مێ	مێ
مەید ئین کوردستان	مەیدانی ئابوری	١ نێر	می
تۆپ ستۆری	مەیدانی کۆمەلایەتی	١ نێر	نێر
نۆرین	تەندروستی	١ نێر	نێر + می
وەرزین	وەرزشی	انێر	نێر +می
پەنجەمۆر	مێژویی گفتوگۆیی	١ نێر	نێر
نیورۆژ	رۆژانەی بەیانیانە	٢ نێرو مێ	می
چاوی روداوو	راپۆرتی هەمەجۆر	١ می	مێ
لەواشتنتۆنەوە	سیاسی گفتوگۆیی	انێر	نێر
ئاوازی جیهان	هونەری موزیك	انێر	نێر
دەنگی باککور	هونەری	امێ	نیر
دووئالی	سیاسی گفتوگۆیی	انێر	نێر
هەڤپەیڤین	گفتوگۆیی گشتیە هەرجارەی لەسەر کەسایەتیەکی ناسراوی سیاسی و فیکری	١٩٢ ئەلقە ١٨٣ نێرو ٨ مێ	نێر + مێ

-بەپێی ئەنجامی بونی ڕێژەی هەردوو ڕەگەز نێرو مێ وەك ئامادەکاری بەرنامە لە کۆی ١١ بەرنامە ٤ بەرنامە ڕەگەزی مێ بەشدارە ، وپێشکەشکارو ئامادەکار و ڕێژەی بانگهێشتکردنی میوانەکان بۆ هەردوو ڕەگەز دەرکەوتووە کە ڕێژەی بونی ئامادەکاری مێ زۆر کەمە بەرامبەر ڕەگەزی نێر،لەکۆی (١١) بەرنامە تەنها (١) بەرنامە ئامادەکاری مێیە (١٠(ڕەگەزی نێرە ، یاخود وەکو بانگهێشتکردنی میوانەکانیش بۆ نمونە بەرنامەی تۆرەکۆمەڵایەتیەکان لە ٧٣ ئەڵقە ٦٤ پیاوە ٩ میوان ژنە کە ئەویش باسی بەرنامەکە لەسەر توندوتیژی ژنانەو باسی جێندەرە ، لەبەرنامەی رۆژی حەوتەم لە ١١ ئەلقە ٩نیرو ٢ مێ ، بەرنامەی کەیسی هەفتە لە کۆی ١٣ ئەلقە ٢٢ میوانی پیاوو ٤ژن باسی ژن کوشتن بەس ژن میوانە ،بەرنامەی پانۆراماش کە بەرنامەیەکی گفتوگۆیی سیاسی گشتیە لە کۆی ٧٢ئەلقە ٢٠٣ پیاوو١١ ژن تیایدا میوانە ئەمە ڕێژەیەکی زۆر کەمە هەل دراوە بە ژنان بەشدار بن تیایدا و لەبابەتەکانیشی باسی دۆخی رۆژنامەنوسان دەکرێت سەرجەمیان پیاوە ، یان باسی ڕۆڵی ڕوناکبیران دەکرێت لەکاتی قەیرانەکاندا سەرجەمیان پیاوە ، زانیاری زیاتر لە خشتەی (٣) دایە .

خشتەی (٣)بەرنامەکانی کەناڵی کوردسات نیوز

بەرنامەکان	ناوەرۆك	پێشکەشکار بەپێی ڕەگەز	پێشکەشکار	ئامادەکار
دەسەڵاتی چوارەم	سیاسی گشتی	تێر	١ نێر	نێر
پانۆراما	گفوگۆیی سیاسی	١ مێ	١ مێ	مێ
تۆری کۆمەڵایەتی	گفتوگۆیی کۆمەلایەتی رۆژنامەنوس و نوسەرو رۆشنبیرو ماموستای زانکو	١ نێر	١ نێر	نێر
کەیسی هەفتە	گفتوگۆیی گشتی	١ مێ	١ مێ	مێ و نێر
باکوری ولات	گفتوگۆیی سیاسی	١ نێر		نێر
ئێوارەی کوردسات	گفتوگۆی کۆمەلایەتی گشتی	٤ ٢نێرو ٢مێ		مێ و نێر
بەیانیان	گفتوگۆیی کومەلایەتی گشتی	٣ نێرو مێ		نمێ و نێر
رۆژی حەوتەم	بەرنامەیەکی سیاسی گفتوگۆییە	لە ١١ ئەلقە ٩نیرو ٢ مێ		نێر
بەرسڤ	گفتوگۆیی گشتیە	١٣ ئەلقە ١٩نێرو ٤مێ میوانە بابەتێك لەسەر ژنە و ٣ژنی ئیزیدی بانگکراوە	١٠ مێ ١ نێر	نێر
پۆلەتیك	سیاسی گفتوگۆیی	٧٠ ئەلقە ٧ مێ و ١١٧ نێر		نێر
دیداری تایبەت	گفتوگۆیی سیاسیە	١٣ بابەت ١٧پیاو٢ژن میوانە هەموی سیاسی لەسەر ژن یەك ئەلقە شەرەڤانەکانە	٩ژن و ٤ پیاو	نێر

لەئەنجامی شیکردنەوەی ڕێژەی بونی هەردوو ڕەگەز لە بەرنامەکانی کەناڵی سپێدە دەرکەوتووە زۆرینەی ئامادەکارەکان نێرن ، لەکۆی (٢٧) بەرنامە تەنها (٤) بەرنامە ئامادەکاری ڕەگەزی مێ بەشدارە لە ئامادەکردندا ، لەبەرنامەکانیش بەرنامەی رۆماڵ لە ٨٢ ئەلقە ٨٠ میوانی پیاو ٦ میوانی ژنە ، ١١پێشکەشکاری وکچ ٧١ کورە ، لە بەرنامەی دیداری تایبەت لە ١٩ ئەلقە٢٢نیرو ٢مێ میوانە هیچیان بابەتی ژنی تیانەبوە ئەلقەیەك لەسەر کۆچ بو سەرجەم میوانەکان نێرن وەکو بلێیت کۆچ ڕەگەزی مێ نەگرێتەوە ، لەبەرنامەی لەگەل زانایان باسی هەمو شتێکی جوان دەکات لە ئاینی ئیسلامدا لە کۆی ٤٠ ئەڵقە سەرجەمیان ماموستای ئاینی پیاو پێشکەشی دەکات دەتوانین بلێن لەناو حیزبی یەکگرتودا دەکرێت مێیەك نەبێت تا با سی بابەتێك بکات . بەرنامەی تەوەرە ٦ ئەلقەی باسی کونگرەیە و رۆلی و ئەم حیزبەو ئەکادیمی لەم حیزبە هەموی پیاو بانگکراوە ، باسی گەنجکراوە بەس پیاو بانگکراوە ،بەرنامەی گفتوگۆ لە ٣٧ ئەلقە ٥٢ بیاوی میوان ژنی تیانیە هەروەها بەرنامەی لاوکۆ لە٣

ئەلقە ٥ پیاووا مێ میوانە باسی کۆچ دەکات هەردوو میوانەکەی پیاوە باسی کۆچ مێینە ناگرێتەوە ،بەرنامەی تەوەرە لە ٣٧ ئەلقە ٤٦میوان پیاوەو ١ مێیە ئەمەش ڕێژەیەکی زۆر کەمە وبەرنامەی مژار ١٦ ئەلقە ٢٠ پیاوی میوان و ژن نیە ، بەرنامەی دیدگاش لە ٥٣ئەلقە ٥٠ میوانی نێر و٣مێ باسی پێغەمبەرو وتارو ئاین وژیان بەس دوو ژن بۆ یادی یەکگرتو وە مافی ژن لە ئایندا بانگکراون ، پەیامی بانگخوازان لە ١٧ ئەلقە هەموی نێرە میوانی بەرنامەیە ، زانیاری زیاتر لە خشتەی (٤) دایە .

خشتەی (٤) بەرنامەکانی کەناڵ سپێدە

بەرنامەکان	ناوەڕۆك	ڕەگەز پێشکەشکار	ئامادەکار
روماڵ	سیاسی گشتی	١١پێشکەشکاری وکچ و٧٠ کوڕ	نێر + مێ
مژار	گفوگۆیی سیاسی	نێر	نێر
دیداری تایبەت	=	نێر	نێر
گفتوگۆ	گفتوگۆیی سیاسی گشتی	١ نێر	نێر
تەوەر	بەرنامەیەکی گفتوگۆیی سیاسیە خوم نوسیومە	٣٠ ئەلقە پیاوو ٧ ئەلقە مێیە	مێ
هانا	خێرخوازی	نێر	نێر
گەریان	مەیدانی ناسینی ناوچەکانی کوردستان	نێر	نێر
بەرۆحیکی وەرزش	وەرزشی	نێر	تێر
ئەمرۆی سپیدە	هەمەجۆری رۆژانەیە	٣ن ١م	نێر + مێ
تەچ ئای	تەکنەلۆجیا	نێر	نێر
سروەی سروشت		نێر	نێر
گۆشەی ٩٠	وەرزشی	نێر	نێر
دیدار	هەمەجۆرە	نێر	نێر
کوردو شارستانیەتی ئیسلام		نێر	نێر
ماڵی حەوا	کۆمەلایەتی	مێ	مێ
سایەی قرئان	ئاینی تفسیری قرئان	نێر	نێر
رەوشتێن ئیسلامی	ئاینی پەروەردەیی	نێر	نێر
میراتگران	ئاینی=باسی دیوی پشتەوەی ژیانی کەسانی پشت مینبەرەکان	نێر	نێر
دیدگا	ئاینی=گفتوگۆیی فیکری ئیسلامی	نێر	نێر

لەگەل زانایان	ئاینی گفتوگۆییە باسی هەموشتیکی جوان دەکات لە ئایندی ئسلامدا	٤٠ ئەلقە ٤٠نێر میوانە	نێر
توێشو	ئاینی –کومەلایەتی باسی بابەتی جۆراوجۆرە	٢٨ ئەلقە هەموی نێر	نێر
پرسیاروبەرسیف	ئاینی -وەرگرتنی پەیوەندی	نێر	نێر
لاوکۆ	ئاینی -گفتوگۆیی گەنجانە	نێر	نێر
پەیامی بانگخوازان	ئاینی -باسی جۆراوجۆری کۆمەلایەتی	نێر	نێر
روپەل	ئاینی -فەلسەفی کومەلایەتی	نێر	نێر
سەری دێڕ	خستنەروی بابەتی گۆڤارو رۆژنامە	نێر	نێر
ئارامیا دلا	پەروەردەی گەنجان	نێر	نێر

-بەپێی ئەنجامی جۆری بابەت و هەردوو ڕەگەز لە هەر سێ بەرنانەدا دەرکەوتووە کە زورترین ڕێژە بۆ بابەتی سیاسی و دوای ئەویش بۆ ئابورییە لە بەرنامەی دەسەڵاتی چوار ، بەلام لە بەرنامەی لەگەل ڕەنج زورترین بابەت ئابورییە ، بەڵام بەرنامەی مژار زورترین بابەت بۆ بابەتی سیاسیە ، هەروەها بونی ڕەگەزی مێینەش عەردوو بەرنامەی دەسەلاتی چوارو لەگەل ڕەنج وەکو یەك بونی هەیە ، زانیاری زیاتر لە خشتەی (٥) دایە .

خشتەی (٥) بەپێی بابەتەکان و ڕێژەی هەردوو رەگەز

ناوەرۆکی بەرنامە	دەسەلاتی ٤				لەگەل رەنج				مژار			
	مێ		نێر		می		نیر		می		نیر	
	د	٪	د	٪	د	٪	د	٪	د	٪	د	٪
سیاسی	٤	٠.١٠٠	٨	٥٣.٣٣	١	٢٥	١٣	٢٢.٨٠	١	٠.١٠٠	١٤	٠.١٠٠
ئابوری			٧	٤٥.٦٦	١	٢٥	٣٧	٦٤.٩١				
تەندروستی					١	٢٥	٤	٧.٠١٧				
دەرونیوکومەلا یەتی					١	٢٥	٣	٥.٢٦				
کۆ	٤	٠.١٠٠	١٥	٠.١٠٠	٤	٠.١٠٠	٥٧	٠.١٠٠	١	٠.١٠٠	١٤	٠.١٠٠

-بەپێی ئەنجامی هەر سێ بەرنامەی دەسەڵاتی چوارولەگەڵ ڕەنج و مژار ، دەرکەوت زورترین ڕێژەی ڕەگەزی نێر لە هەر سێ بەرنامەدایە ، ئەمەش ئەوە دەدەخات کە زورترین گرنگی دراوە بە ڕەگەزی نێر ، زانیاری زیاتر لە خشتەی (٦) دایە .

خشتەی (٦) بەپێی رەگەز

رەگەز	دەسەلاتی ٤		لەگەل رەنج		مژار	
	د	٪	د	٪	د	٪
نێر	٣٨	٨٨.٣٧	٥٢	٩٢.٨٥	١٤	٩٣.٣٣
مێ	٥	١١.٦٢	٤	٧.١٤	١	٦.٦٦
کۆ	٤٣	٠.١٠٠	٥٦	٠.١٠٠	١٥	٠.١٠٠

-بەپێی ئەنجامی پسپۆری میوانەکانی نێو هەر سێ بەرنامەی دەسەڵاتی چوارو لەگەڵ ڕەنج ومژار دەرکەوت کە بەرنامەی دەسەڵاتی چوار زۆرترین پسۆری بەرپرسی دام و دەزگاکانە میوانی بەرنامەن سەرجەمیان نێرە دوای ئەویش کەسانی حیزبین سەرجەمیان نێرە ، بەڵام زورترین ڕێژەی مێ کە میوانی بەرنامەن پەرلەمانتارن ، بەڵام بەرنامەی لەگەل رەنج بەهەمان شێوە زورترین ڕێژە بەرپرسی دام و دەزگاکانن سەرجمیان لە ڕەگەزی نێرە ،دوای ئەویش مامۆستای زانکۆ دێت جگە لەیەك ڕەگەزی مێ سەرجەمیان لەڕەگەزی نێرن، بەڵام بەرنامەی مژار لەکەناڵی سپێدە زورترین ڕێژە پەرلەمانتارە تەنها یەك ژن و ئەوانی تر لەڕەگەزی نێرە ، زانیاری زیاتر لە خشتەی (٧) دایە .

خشتەی (٧) بەپێی پسپۆری میوان

پسپۆری	٤دەسەڵاتی ٤				لەگەڵ رەنج				مژار			
	مێ		نێر		مە ی		نیر		مە ی		نـ یر	
	د	٪	د	٪	د	٪	د	٪	د	٪	د	٪
پزیشك					١	٠٪٢٥	٤	٧.١٧				
چالاکیمەدەنیوچالا کی ماف			٥	١٣.١٥٧			٢	٣.٥٠			٢	١٤.٢٨
پارێزەر												
ماموستای زانکو			١	٢.٦٣	١	٠٪٢٥	١٥	٢٦.٣١			٢	١٤.٢٨
پەرلەمانتار	٥	٠.١٠٠	٨	٢١.٠٥			٣	٥.٢٦	١	٠.١٠٠	٥	٣٥.٧١
حیزبی			١١	٢٨.٩٤							٣	٢١.٤٢
بەرپرسیدامو دەزگا			١٢	٣١.٥٧	٢	٠٪٥٠	٢٣	٤٠.٣٥			٢	١٤.٢٨
ڕۆژنامەنوس												
کەرتی تایبەت							٧	١٢.٢٨				
ڕۆشنبیرونوسەر			١	٢.٦٣			١	١.٧٥				
شارەزا							٢	٣.٥٠				
کۆ	٥	٠.١٠٠	٣٨	٠.١٠٠	٤	٠.١٠٠	٥٧	٠.١٠٠	١	٠.١٠٠	١٤	٠.١٠٠

دەرئەنجام :

ئەم تویژینەوەیە گەیشتە ئەم دەرئەنجامانە

- بونی ڕێژەی مێ زۆر کەمە وەك پەیامنێر لە هەر سێ کەناڵی کوردسات بە ڕێژەی ٠.٨١ و کەناڵی ڕەداوو بە ڕێژەی ٤.٠٩ و کەناڵی سپێدە ١.٦٣ ، هەروەها بونی مێ وەك هەواڵساز زۆر کەمە لە هەر سێ کەناڵ لە کوردسات بە ڕێژەی ٢.٧٣ و ڕوداوو بە ڕێژەی ١٢.٣٢ .هەروەها بونی بەرپرسی بەش لە هەر سێ کەناڵ زۆر کەمە یاخود هەر نیە لە کوردسات و سپێدە هەر نیە و لە کەناڵی ڕوداوو تەنها یەك مێ بەرپرس هەیە

- بونی ڕێژەی بابەتەکان و بەشداری ڕەگەزی مێ تیایدا کەمە لە هەر سێ بەرنامەی دەسەڵاتی چوارەم و لەگەلچ ڕەنج و مژار

-بونی ڕێژەیەکی زۆر کەم لە ڕەگەزی مێ وەك پسپۆری بەبەراوورد بە ڕەگەزی نێر بەتایبەت بانگهێشتکردنیان وەك بەرپرسی بەش و لێپرسراوێتی لە دامودەزگاکاندا بەتایبەت لە بەرنامەی دەسەڵاتی چوارەم کە هەلێکی زۆر کەم دراوە بەژنان .

٤-بەگشتی بانگهێشتکردنی ڕەگەزی نێر زۆر بانگهێشتکراوە بەبەراورد بە ڕەگەزی مێ لە هەرسێ بەرنامەدا بەتایبەت لەبەرنامەی دەسەڵاتی چوارەم

- ڕێژەی بونی هەردوو ڕەگەز لە بەرنامەکانی کەناڵی سپێدە دەرکەوتووە زۆرینەی ئامادەکارەکان نێرن ، لەکۆی (٢٧) بەرنامە تەنها (٤) بەرنامە ئامادەکاری ڕەگەزی مێ بەشدارە لە ئامادەکردندا

- ڕێژەیەکی زۆری بەرنامەکان ئامادەکارەکەیان لە ڕەگەزی نێرە ، لە کۆی (١٥) بەرنامە (١١) نێر ئامادەکارە و (٧) بەرنامە مێ یان خۆی ئامادەکارە یان بەشدارە لە ئامادەکاری بەرنامەدا ،هەروەها لە کۆی (١٥) بەرنامە (١٢) بەرنامە پێشکەشکارەکەی نێرە و (٥)بەرنامە پێشکەشکارەکەی مێیە

پێشنیار:

١-پێدانی هەل بە ڕەگەزی مێ بۆ ئامادەکردنی بەرنامەجدییەکان و پێشکەشکردنیان .

٢-ناساندنی بەرنامەکان لە پێگەکانی کەناڵەکان تا توێژەران سودی لێوەربگرن .

٣-پێدانی هەل بە ڕەگەزی مێ وەك میوانی بەرنامەکان .

٤-پێدانی بەرپرسیارێتی بەش لە ناو دەزگاکاندا بە ڕەگەزی مێ .

ڕاسپاردە :

١-ئەنجامدانی توێژینەوەی دیکە لەسەر ناوەڕۆك و پەیامەکانی ڕاگەیاندن لە ڕووی جێندەرییەوە .

٢-ئەنجامدانی توێژینەوە لەسەر کەناڵەکانی دیکەی بەدەر لەم توێژینەوەیە .

٣-ئەنجامدانی توێژینەوە لەسەر کێەکانی بەردەم ڕاگەیاندنکارانی ژن .

لیستی سەرچاوە:

فەرهەنگەکان :

جەمال عبدول، فەرهەنگی ڕاگەیاندن –ئینگلیزی-عەربی –کورد-کوردستان سلێمانی-٢٠٠٦

الحجاب ، محمد منير ، أساسيات البحوپ الاعلاميه والاجتماعيه ، دار الفجر لنشر والتوزيع ، گ٣ ، ٢٠٠٦ ،القاهره،

= = المعجم الاعلامى ، دار الفجر لنشر والتوزيع ، قاهره ، ٢٠٠٤

القەرداغی ، حمەڕشید ، ،فەرهەنگی ئازادی ئینگلیزی کوردی،دەزگای چاپ واحسان سلێمانی، ٢٠٠٦

مجمع اللغه العربيه ،المعجم الفلسفى ، عالم الكتب ، بيروت ،١٩٧٩

الدارسى اللغه الانگليزييه ، قاموس اكسفۆرد الحديپ ،انليزى –انكليزى – عربى

کتێب :

احمد ، حسين عبدالحميد ، علم اجتماع المراه ، مكتب الجامعى الحديپ ،القاهره ، ١٩٩٨

(برناديت چو واخرون،ماژا احتاج ان اعرف عن الجندر/النوع الاجتماعى؟،مؤسسهابعاد-مركز المواردللمساواه بين الجنسين،٢٠١٢

الحسينى ، اميره ، ،فن الكتابه الاژاعه و التلفزيون ،دار النهچه العربيه ،بيروت-لبنان ،٢٠٠٥

الحسن ، احسان محمد، ،النڤريات الاجتماعيه المتقدمه (دراسه تحليليه فى النڤريات المعاصره) ،الگبعه الاولى ،دار وائل للنشر،عمان،٢٠٠٥،

الخوالده ، جلال ، المژيع التلفزيونى التدريب والتأهيل ،دار المعتز ، عمان-الاردن،٢٠٠٤

الخزعل ، عبدالنبى ، فن تحرير الاخبار والبرامج فى الفچائيات التلفزيۆنيه والقنوات الاژاعيه،دار النهچه ،بيروت ٢٠١

الخولى سناو ،المدخل الى علم الاجتماع ،دار المعرفه الجامعيه ،الاسكندريه،١٩٨٨

الخوالده ، محمودعبالله ،حسين على عموش،علم النقس السياسى والاعلامى،دار الحامد لنشر ،٢٠٠٩ ، الاردن

الدليو ، فچل ، الاتصال ، مفاهيمه –نڤرياته –وسائله، دارالفجر للنشر والتوزيع القاهره -،مصر،٢٠٠٣

الگائى ، مصگفى حميد كاڤم ، الفنون الاژاعيه والتلفزيون فلسفه الاقناع ،دار الوفاو لدنيا للگباعه والنشر ، ٢٠٠٧

العبدالعقيم ، ريم أحمد ، الحوار الاعلامى برنامج تدريبى لتنميه مهاراته ، دار المسيره لنشر والتوزيع ، ٢٠١٠

العوسماند ، عاگف حميدى ، و ، حكيم كاركردن له تەلەفزیۆنداەزگای چاپ و پەخشی سەردەم ،٢٠١٠

العبدالحميد ، محمد ،البحپ العلمى فى الدراسات الاعلاميه ، علاكتب ،قاهره ٢٠٠٠

/العبدول ، جەمال ، فەرهەنگی ڕاگەیاندن –ئینگلیزی-عەربی –کورد-کوردستان سلێمانی-٢٠٠٦

العبدالعقيم ريم احمد ،الحوار الاعلامى برنامج تدريبى لتنميه مهاراته دار المسبره لنشر والتوزيع ، ٢٠١٠

العيسانى ، رحيمەالگيب ،مدخل الى الاعلام والاتصال المفاهيم الاساسيه والوڤائف الجديدەفى عصر العولمه الاعلاميه،

العصمت محمد حوسو، الجندر الابعاد الاجتماعيه والپقانفيه، الگبعه الاولى ، دار الشروق للنشر والتوزيع، عمان ٢٠٠٩،

العيمان، ابراهيم عيسى، ،الاصول فى علم الاجتماع ،الگبعه الاولى،شركه كاگمه للنشر والترجمه والتوزيع،كويت،١٩٨٣

=   =   حوسو،الجندر(الابعاد الاجتماعيه والپقافيه)،گ١،دار الشروق للنشر واتالتوزيع،عمان،٢٠٠٩

العمر ، معن خليل ،انشگار المصگلح الاجتماعى،گبع بمگابع التعليم العالى،الموصل،١٩٩٠

=   -   نقد الفكر الاجتماعى المعاصر،دارالافاق الجديده،بيروت،١٩٨٢

المحمود ، عيسى ، الاژاعه والبرامج الجماهيرييه ، دار زهران لنشر والتزيع ، لاردن –عمان ،٢٠٠٩

المصالحه ،، حمدان محمد ، اتصال السياسى مقترب نقرى تگبيق ،دار الوائل لنشر ، گ٢ عمان-الاردن،٢٠٠٢

الحجاب ، محمد منير ، وسائل الاتصال نشأتها وتگورها ، دار الفجر لنشر والتوزيع ،قاهره ، ٢٠٠٨

الفلحى ، محمد ، صناعه العقل فى عصر الشاشه، دار العلميه و دار الپقافه لنشر والتوزيع ، ٢٠٠٢

الشلبى ، كرم ، فن كتابه الراديو والتلفزيون ،الجده ، دار الشروق ، ١٩٨٧

بيچون ، عزه شراره ،الجندر ماژا تقولين...؟الشائع والواقع فى احوال النساو،دار الساقى،بيروت،٢٠١٢

١ مپنى امين الكردستانى،حركات تحرير المراه من المساواه الى الجندر(دراسه نقديه اسلاميه)،الگبعه الپانيه،دار القلم للنشر والتوزيع،القاهره،٢٠١١

شات غارسيا راميلو و شيكاى سينكو،منهجيه تقييم الجندر (للانترنيت وتكنولوجيات المعلومات والاتصالات)،مصدر السابق

ماستەرو دكتۆرا

١ هێمن مجيد ،البرامج السياسيه فى الفچائيات الكورديه ودورها فى تشكيل الوعى السياسى للجمهور ،تێزی دكتۆرای بڵاونەكراوە،٢٠١١، زانكۆی سلێمانی-بەشیڕاگەیاندن

١ بەهات حسيب ،فن الحوار فى فچائيه گەلى كوردستان (شعب كوردستان)المچامين و الاساليب ، بەشی ڕاگەیاندن زانكۆی سلێمانی ، ماستەرنامەی بڵاو نەكراوە ، ٢٠١٠

پێگە ئەلكترۆنیەكان

د.يولاندنوفل،الجندر،المركز التربوى للبحوپ والانماو،على موقع الالكترونىwww.crdp.org/ar/policy

١ ادماج النوع الاجتماعى فى سياسات وانشگه المنقمات غير الحكوميه،سلسله(الادله الارشاديه)،مركز خدمات المنقمات غير الحكوميه،ص٢على موقع الالكترونى.www.ngoconnect.net

١١ د.هاله كمال،النوع الاجتماعى(الجندر):التنوع الپقافى والخصوصيه الپقافيه،ص١،على موقع الالكترونىwww.scholar.cu.edu.eg/?q=halakamal/publication

١ د.نوره السعد،الجندر..المفهوم والغايه،جريده الرياچ ٢٠٠٤،على موقع الالكترونىwww.alriyadh.com

١ امال قرامى،الاختلاف فى الپقافه العربيه الاسلاميه،مقاربه جندريه،دار المدار الاسلامى،بيروت،٢٠٠٧،ص١٥.

١ گارق ديلوانى،تعالوا معا لنتعرف على ما يعرف الجندر،٢٠١٣،عمان،-http//ar-ar.facebook.com/permalink.php?story

١ د.نجيبه محمد رفاعى،هل نحن فى حاجه الى الجندر،دار السلام،على الموقعwww.Darussalam.ae

ماهو الجندر،الجماعه الدوليه للمصالحه برنامج النساو صانعات السلام ،على وقعwww.ifor.org/

[1]سیما عدنان ابو رموز،رساله ماجستیر منشوره علی موقع صید الفوائد،لقدس-فلسگین،٢٠٠٥،ص٧،www.saaid.net

[1])د.نوره السعد،الجندر..المفهوم والغایه،جریده الریاچ [٤] ٢٠٠،علی موقع الالکترونیwww.alriyadh.com

[1] سیما عدنان ابو رموز،المصدر السابق،ص٧.

علیسرکیس،الجندر،منتدیالحصاحیصالعام،٢٠٠٩،علیموقع الالکترونیwww.alhasahisa.com

[1] علی سرکیس،الجندر،منتدی الحصاحیص العام،٢٠٠٩،علی موقع الالکترونیwww.alhasahisa.com

نسمه أحمد البگریق ،الکتابه الاڑاعیه والتلفزیونیه،جامعه القاهره ، ٢٠٠٠ ، لا ٤٠

- بەرواری ٢٠١٣/٧/١٥ ، www.saudimediaeducation.org

[1] عبدالمنعم الحفنی ، المعجم الشامل ، لمصگلحات الفلسفه ، گ ٣ ، مصر ، مکتبه مدبولی الناشر ٢٠٠٠

[1] بەرواری ٢٠١٣/٧/١٠ www.saudimediaeducation.org

[1]).(الجندر سوسیولوجیا النوع الاجتماعی،٢٠١٥،www.ar-ar.facebook.com /sociologie Gende

[1] سرور گالبی،مفهوم المساواه الجندر،مرکز جیل البحپ العلمی،مؤسسه علمیه خاصه ومستقله،٢٠١٤،علی موقعwww.Jilrc.com

مكانة المراة في القنوات الفضائية الكوردية

دراسة تحليلية

ملخص البحث:تتساوى مكانة الرجل ومكانة المراة فى المجتمع،وقد تتاثر هذه المساواة بعوامل العديدة مثل(القيم والمعايير والعادات والتقاليدالاجتماعية)داخل الاسرة وفى اطار المؤسسات الاجتماعية الاخرى كالمدرسة و وسائل الاعلام وغيرها،مما تترتب عليه تحديد ادوار كل من الرجل والمراةبمعنى ان هذه الادوار هو نتاج اجتماعى لاتتعلق بالتكوين البايولوجى للمراة ،فهناك ادوار ارتبطت تاريخيا بالمراة(كتربية الابناء وتلبية متطلبات الاسرة)بامكان الرجل القيام بها ايضا كما المراة.

تهدف البحث الحالى الى معرفة نسبة الاناث فى المجال الاعلامى كمراسلات ومذيعات ومعدات الاخبارومسؤليات والمناصب الادارية لهن فى بعض القنوات التلفزيونية الكوردية كما يهدف البحث الى معرفة عدد الاناث التى تمت استضافتهن فى هذه القنوات فى عدد من البرامج التلفزيونية ومن ضمنها(برنامج السلطة الرابعة لقناة كوردسات نيوز،**ومع رنج لقناة روداو،ومذار لقناة سثيَدة**)،باضافة الى معرفة نوعية هذه البرامج .

يتكون مجتمع البحث من القنوات التلفزيونية الثلاثة (كوردسات نيوز،رووداو،سثيَدة)،كما وقامت الباحثتان بالتحليل الوصفى لكل من برنامج السلطة الرابعة،وبرنامج مع رنج،وبرنامج مذار)كعينة البحث وصولا الى النتائج المرجوة،وتم الاعتماد على اسلوب (تحليل المضمون)للبرامج الحوارية الثلاثة السالفة الذكر ولمدة(فصل) كامل اى ثلاثة اشهر ابتداء من(٢٠١٦/١/١) الى (٢٠١٦/٣/٣)،وتم استخدام (الاستمارة التحليلية)لجمع البيانات ،وتبين من خلال نتائج البحث ان نسبة كبيرة من معدى البرامج هم من الذكور،فقد بلغ عدد مقدمى البرامج المذيعيين(٥)من الاناث مقابل(٨)من الذكور،وان عدد معدى الاخبار بلغ(٢)من الاناث مقابل(١٢)من الذكور وهناك ايضا (٧)من الذكور فى منصب المسؤول الادارى مقابل(صفر)عدد للاناث فى هذا المنصب.

كما بينت النتائج ان اغلبية معدى برامج قناة (روداو) هم من الذكور فعلى سبيل المثال ان برنامج(طولَستان)التى هى من البرامج الاجتماعية تم فيها استضافة (١٥) شخصا خلال(١٦)حلقة وكانوا من الذكور مقابل عدد (١)من الاناث، حيث تم استضافة (٢٢)ذكرا مقابل (٢)من الاناث وكانت هذا البرنامج غير متخصصة فى قضايا المراة وهذا يوضح بدوره كثرة عدد العاملين الذكور فى هذه المؤسسات الاعلامية وقلة عدد الاناث فيها مما يعنى وجود تمييز جندرى ممارس على النساء فى هذه القنوات التلفزيونية الكوردية.

The status of women in the Kurdish satellite channel
An analytical study

Woman social status is a part of man social status in society but culture, believe and traditional have affected it, that's why job division between man and woman base on culture, believes and values for each man and woman, this is made by the process of socialization in family and other institutions such as (school, Media …) job division have been used by human societies as way to organize society with regard to man and woman social role, which is made by social life, not by biological difference. For example, child education and housework base on women; this is not related to biological structure as women, since men can take those roles in society.

The research aim is to know the rate of reporter, presenter, news editor and director who are working on Kurdish channels, to know the rate girl professional visitors who visit media programs such as Fourth estate program in Kurdsat news Tv, With Ranj in Rudaw channel and Mzhar program in Speda channel and to know the type of Fourth estate programs in Kurdsat news, with Ranj in Rudaw channel and Mzhar program in Speda channel with regard to repeat. The research community includes Kurdat news, Speda, Rudaw channels. In addition, Descriptive analysis has been used to Fourth estate, with Ranj, Mzhar programs which are research sample. Descriptive analysis is a method research to receive research aims. Moreover, Content analysis has been used to analysis channels with having questioner analysis. Research time is, from 1/1/2016 to 31/3/2016.

It has been found that the high rate of news producer is man, presenters 5 women and 7 men, 2 women and 12 news editors, and there is no any woman director but there are 7 man director in Kurdsat news Tv. In addition, it has been found that there are many man presenters and news editors in Rudaw channel. For example, Gulstan program which is social program, 15 episodes to man out 16 episodes, which includes 20 men visitor and 2 women visitor only. This shows gender discriminations between man and woman in Kurdish channel.